



SIKON Landsforeningen Autismes Kurser og Konferencer

*“Autisme og  
livslang udvikling”*



Den Nationale Autismekonference  
Odense den 27. og 28. april 2009  
Radisson SAS H.C. Andersen Hotel

## Nationale Autismekonference – SIKON



### **Så er der kursus og konference igen**

og vi siger velkommen til den 21. årlige autismekonference i Odense med glæde og lyst til, at præsentere et fantastisk og afvekslende program.

Det kan nogle gange være svært, at følge op på en succes. De sidste par år har vi oplevet en massiv tilgang af gode indledere, intense workshops samt spændende tema- og fokusgrupper.

Proportionalt med dette har tilslutningen af deltagere også været overvældende. Vi forventer igen at melde udsolgt, men denne gang ruster vi os endnu bedre til, at afvikle med høj kvalitet, gnidningsløs organisering og overskud til læring, debat, humor og eftertanke.

Vores unikke kursus og konference koncept skal sikre, at et bredt udsnit af pårørende, fagfolk og mennesker med Autisme Spektrum Forstyrrelser (ASF), alle får det optimale udbytte.

Vi ved, at mange netværker og får mødt en masse spændende mennesker i de 2 dage.

Du sidder nu med et katalog som kan virke overvældende. Giv dig god tid, således at du får læst de udførlige oplæg igennem og valgt det rigtige. Det er åbenlyst, at alt ikke kan nås men med den rette prioritering, kan alle få udbytte.

Vi har skærpet kravene til indlederne og skåret konferencens indhold til. Det er min forhåbning, at vi alle vil tage hjem med hovederne fyldt op med gode ideer og masser af viden.

Morten Carlsson  
Formand for Landsforeningen Autisme

### **Målgruppe**

Rammerne for konferencen er: Personer med ASF, fagfolk og pårørende (primært forældre).

Det overordnede **formål** med konferencen er bl.a.:

- at få ny viden om forskning, pædagogikker og andre tiltag
- at møde andre ligestillede (enten andre forældre eller kollegaer)
- at få inspiration og se andre muligheder
- at give mulighed for at udveksle synspunkter på tværs af sektorer og fag
- at give mulighed for at lære nye kolleger/forældre og uddybe etablerede kontakter

### **Rammerne for dette års kursus og konference:**

Over de 2 dage kursus og konferencen løber over, vil der være en vekslen mellem oplæg i plenum, temagrupper og workshops, hvor man går mere i dybden med et emne. Begge dage vælges 1 tema-gruppe og 1 workshop.

Når du skal vælge workshops vil du se, at de er inddelt i forhold til hvem de overordnet henvender sig til:

- Alle
- Forældre
- Fagfolk

I år vil de yderligere være inddelt i undergrupper efter om emnet omhandler:

- Småbørn
- Skole/ungdom
- Voksne
- Generelt

Det håber vi giver et bedre overblik over de mange workshops, der kan vælges imellem.

### **Tolkning**

Om mandagen har vi de 2 udenlandske oplægsholdere i plenum. Her vil naturligvis være tolkning til dansk. Nogle få workshops er ikke på dansk og her er ikke tolk. Men det fremgår af teksten.

### **Konferencesekretariat**

Begge dage vil konferencesekretariat være at finde i forhallen, hvor man kan henvende sig med spørgsmål.

Men alt dette samt det praktiske kan du læse mere om på de næste mange sider. Der er tilmeldingsblanket til sidst i kataloget.

*På gensyn til SIKON 2009  
Rebecca Rant & Gurli Koluda  
Konferencesekretariatet*

## Konferenceprogram – 1. dag, mandag den 27. april

### Formiddagens program

Fra kl. 9.00

Dørene er åbne – benyt indgangen til Koncerthuset.

Kaffe/te i Foyer F2

Kl. 9.45 – 10.15

Åbning af konferencen

Uddeling af Autismeprisen

Maglemosens kor

Kl. 10.15 – 11.15

**Yes, Your child is Autistic, but who is your child and who are you?**

v/Eustacia Cutler, New York – mor til Temple Grandin – oplæg på engelsk – der vil være tolkning til dansk

Kl. 11.15 – 11.30

Pause med kaffe

Kl. 11.30 – 12.30

**The Social Brain and Autism**

v/Uta Frith, Emeritus Professor of Cognitive Development, University College, London – oplæg på engelsk – der vil være tolkning til dansk

Kl. 12.30 – 13.30

Frokost

– hvor der er mulighed for at besøge boder i forhallen

### Eftermiddagens program

Kl. 13.30 – 14.30

**TEMA-GRUPPER**

– se uddybende tekst på de følgende sider

**A. Diæt Intervention for børn med autisme – gluten- og kaseinfri kost**

v/Demetrious Haracopos & Judith L. Jakobsen, Center for Autism

**B. Inklusion – en vision eller endnu et nyt modebegreb i den pædagogiske debat**

v/Lone Beyer Skoleleder på Frejaskolen – Københavns Kommunes Kompetencecenter

**C. At være en offentlig familie**

v/Trine Uhrskov, Sopra

**D. Det gode botilbud – 3 eksempler**

v/Spurvetofte, Mosaikken, Ekkenberg & Andersen Netværket

**E. Status & nye tendenser på handicapområdet – kun mandag**

v/Karin Ingemann, kontorchef Handicap-kontoret, Velfærdsministeriet

Kl. 14.30 – 15.00

Kaffe i foyeren – find din workshop

Kl. 14.40

Busafgang til workshops

Kl. 15.00 – 16.55

Workshops

Busafgang til/fra hoteller

– nærmere besked følger

Kl. 19.30 – 22.00

Middag i Salen og Restauranten

Kl. 22.00 – 24.00

Jungle Boogie spiller op til dans i forhallen

Busafgang til hoteller kl. 23 og kl. 24.

## Konferenceprogram – 2. dag, tirsdag den 28. april

### Formiddagens program

Kl. 8.15

Busafgang fra hoteller

Kl. 8.45

Busafgang til workshops

Kl. 9.00 – 10.45

**WORKSHOPS**

– se oversigt på de følgende sider

Ca. kl. 10

Kaffe i workshops

Bus retur fra workshops

Kl. 10.45 – 11.00

Pause

Kl. 11.00 – 12.00

Status på Specialundervisningen

v/Niels Egelund, Professor i Specialpædagogik og leder af Center for Grundskoleforskning på DPU

Kl. 12.00 – 13.00

Frokost

– hvor der er mulighed for at besøge boder i forhallen

### Formiddagens program

Kl. 13.00 – 14.00

**TEMA-GRUPPER**

– se uddybende tekst på de følgende sider

**A. Diæt Intervention for børn med autisme – gluten- og kaseinfri kost**

v/Demetrious Haracopos & Judith L. Jakobsen, Center for Autism

**B. Inklusion – en vision eller endnu et nyt modebegreb i den pædagogiske debat**

v/Lone Beyer Skoleleder på Frejaskolen – Københavns Kommunes Kompetencecenter

**C. At være en offentlig familie**

v/Trine Uhrskov, Sopra

**D. Det gode botilbud – 3 eksempler**

v/Spurvetofte, Mosaikken, Ekkenberg & Andersen Netværket

**F. Kvalificering af specialrådgivningen – hvordan får du gavn af VISO**

– kun tirsdag

v/Helle Thiele, vicedirektør, Servicestyrelsen

Kl. 14.00 – 14.15

Pause med kaffe

Kl. 14.15 – 15.00

**Visioner for brugerinddragelse og fremtidens handicappolitik**

v/Konsulent Mette Frederiksen, MF og socialordfører (S)

Kl. 15.00 – 15.45

**SURPRISE**

Kl. 15.45 –

Tak for i år!

Ret til ændringer i programmet forbeholdes!

OBS! Det bedes bemærket, at synspunkter, der fremkommer i konferencens oplæg i såvel plenum, temaer som workshops, ikke nødvendigvis er udtryk for Landsforeningen Autismes holdning.

# Plenumoplæg – Mandag

Mandag kl. 10.15 – 11.15

Oplæg på engelsk – der vil være tolkning



Selvom Eustacia Cutler har rundet de 80 år, er hun stadig en frisk dame. En doktorgrad i engelsk fra Harvard, forfatter til flere skuespil og bøger og mor til fire. En søn og 3 døtre, hvor Temple allerede som 3-årig fik diagnosen »Autisme«. I 2004 udkom Eustacia Cutler's bog: »A Thorn in My Pocket – Temple Grandin's Mother Tells the Family Story«.

**Temple Grandin** (født 1947) har selv skrevet adskillige bøger om autisme. Mest kendt er nok »Thinking In Pictures« fra 1995. Hendes nyeste bog: »The Way I See It: A Personal Look at Autism and Asperger's«, udkom i 2008.

Men Temple Grandin er også meget anerkendt indenfor veterinærvidenskaben, især hendes store viden og interesse for kvæg. I 1970 blev hun Master i Animal Science og i 1989 fulgte en ph.d. grad.

Hun opfandt som 18-årig sin unikke »squeeze box« eller »hug machine« inspireret af de bokse, man benyttede til at fastholde kvæg under brændemærkning. Denne boks gav hende den fysiske tryghed, som hun ikke kunne klare fra andre personer. Hun benytter stadig boksen som personlig terapi. Temple har deltaget i utallige tv-show især i USA og i 2006 lavede BBC dokumentarprogrammet: »The Woman Who Thinks Like A Cow«. I 2009 går optagelserne til en film om Temple Grandin's liv i gang.

## Yes, Your Child is Autistic, but who is your child and who are you?

v/Eustacia Cutler, New York – mor til Temple Grandin

Ens identitet opbygges af de øjeblikke hvor man er mest sig selv, opgaver vi er stolte af at varetage og løse, kærlighed som vi giver frit til andre og kærlighed vi får igen fra andre.

Hvor passer autisme så ind henne? Familiens samlede identitet afgør, hvorledes vi ser på vores børn og hvordan vi hjælper dem med at udvikle deres egen unikke personlighed.

Jeg vil fortælle om hvordan det var at opdrage Temple Grandin i 1950'ernes USA, hvor børn med autisme ofte blev institutionaliserede. Jeg vil fortælle om, hvordan jeg arbejdede med Temple og hvad der virkede for os. Jeg vil fortælle lidt om mit eget liv, som mor med de mange udfordringer for at få hele familielivet til at hænge sammen i forhold til ægteskab og søskende.

Og jeg vil også komme ind på, at jeg er overbevist om at man i alle familier, hvor der er personer med autisme, findes tendenser hos de fleste andre i familien – også selvom det er i mindre grad.

# Plenumoplæg – Mandag

Mandag kl. 11.30 – 12.30

Oplæg på engelsk – der vil være tolkning



Uta Frith er en af de førende udviklingspsykologer, der beskæftiger sig med autisme. Til daglig er hun professor i London, men for tiden fungerer hun som gæsteprofessor på Institute of Cognitive Science på Århus Universitet.

Uta Frith stod i spidsen for den gruppe forskere, der udviklede teorien om personer med autismes manglende mentaliseringssevne, som oplægget på SIKON bl.a. handler om.

Hun har publiceret adskillige artikler og bøger om autisme. Mest kendt er nok »Autism: Explaining the Enigma« fra 1990. På dansk: »Autisme – en gådes afklaring«. Denne bog ændrede mange ting for ASF-området og fremstår som en klassiker, især fordi begrebet »Theory of Mind« blev introduceret her.

## The Social Brain and Autism

v/Uta Frith, Emeritus Professor of Cognitive Development, University College, London

Den sociale del af menneskehjernen er meget gammel og består af mange komponenter. Derfor er det ikke alle komponenter i den sociale hjerne som fungerer svagere hos personer med autisme – der findes mange eksempler hvor de sociale kompetencer fungerer overraskende godt. Men to komponenter synes at stå for de væsentligste udfordringer for personer med autisme.

En af disse komponenter er »Mirror System«, som styrer de funktioner, der automatisk får os til at stille os ind på andres sind, så vi er i stand til at forstå hvad andre tænker og føler.

En anden vigtig komponent er »Mentalising System«, som er mere kompleks, men stadig næsten automatisk, sætter os i stand til at forudsige andres adfærd og handlinger på baggrund af deres mentale tilstand.

Begge disse systemer fungerer mindre godt hos mennesker med autisme. Hjernestudier viser, at især forbindelserne mellem systemerne, er svagere i den autistiske hjerne.

# Plenumoplæg – Tirsdag

# Plenumoplæg – Tirsdag

Tirsdag kl. 11.00 – 12.00

## Status på Specialundervisningen

v/Niels Egelund, professor i specialpædagogik og leder af Center for Grundskoleforskning på DPU



Inden for de seneste par år er der sket store ændringer på specialundervisningsområdet. Først og fremmest har strukturreformen betydet, at de tidligere amtslige specialinstitutioner er lagt ind under de kommuner, de fysisk er beliggende i. Der er i den forbindelse truffet »borgfredsaftaler«, om, at man ikke ændrer visitationspraksis i en periode efter reformens ikrafttræden pr. 1. januar 2007. Analyser af situationen medio 2008 tyder på, at dette er overholdt, men man kan bekymre sig for, hvor længe den hidtidige praksis vil vare.

Anledningen er, at der samtidig er kommet stor fokus på hele specialundervisningsområdet. Skolerådets formandskab har i sin beretning for 2008 skønnet sig frem til, at specialundervisningen bruger lige godt 20% af folkeskolens samlede ressourcer, hvoraf der ikke kan redegøres for omkring halvdelen. Kommunernes budgetter er trængte, og Danmarks Lærereforening har ved en rundspørge fundet frem til, at mere end halvdelen af landets 98 kommuner har planer om at spare på specialundervisningen.

I september 2008 nåede parterne bag skoleforliget frem til, at der ikke længere skal stilles krav om en pædagogisk psykologisk undersøgelse før iværksættelse af specialundervisning, og vi kan ikke forudse, hvad det vil betyde for praksis. I forbindelse med Det Strategiske Program for Velfærdsforskning blev der i 2006 startet en større undersøgelse af effekten af specialundervisningen i forskellige organisationsformer, og resultaterne offentliggøres i løbet af 2009.

I regeringens aftale med kommunerne i 2008 er der endvidere truffet beslutning om, at alle kommuners specialundervisning skal ses efter i sømmene. Hvad betyder alt dette for børn med autisme og deres familier.

Tirsdag kl. 14.15 – 15.00

## Visioner for brugerinddragelse og fremtidens handicappolitik – er Danmark et foregangsland på handicapområdet eller mangler vi stadig den grundlæggende forståelse for mennesker med en funktionsnedsættelse?

v/Konsulent i LO, Mette Frederiksen MF og socialordfører (S)



Mette Frederiksen deltager i forhandlingerne om satspuljemidler og en lang række vigtige emner med betydning for handicapområdet, bl.a arbejdet i de kommunale Handicapråd.

Hvad gavner det, at brugerne bliver inddraget, set, hørt og forstået i løsnin-gen af de kommunale opgaver.

Status på aktuelle politiske spørgsmål, især med vægt på førtidspensionsre-formen og af-institutionalisering af boenheder. Har vi f.eks. reelt fået afskaffet institutionsbegrebet?

Tirsdag kl. 15.00 – 15.45

## SURPRISE

Traditionen tro byder årets SIKON konference også på en surprise i plenum. Hvert år kommer en gæst og holder et oplæg med helt andre, spændende vinkler. Det binder folk til stolene og plejer at være både udfordrende for hjerne og lattermuskler. Hvem mon det er denne gang.... ?

I forhallen finder du følgende workshops, hvor der vil være folk tilstede i pauserne:

## Åben rådgivning

v/Landsforeningen Autismes socialrådgiver Ulla Kjer



I pauserne vil der være mulighed for at få råd og vejledning i mindre omfang af Landsforeningens socialrådgiver. Der vil også være mulighed for at aftale en tid til mere uddybende rådgivning.

## Åben rådgivning – Center for Autisme

v/Tina Gents & Susanne Rasmussen, begge psykologer, Center for Autisme



Tina Gents



Susanne Rasmussen

Center for Autisme erfarede ved SIKON konferencen sidste år, at der er et stort behov for rådgivning til forældre under konferencen. De vil ofte gerne have svar på forskellige spørgsmål af både pædagogisk, psykologisk og praktisk karakter.

Vi vil derfor i år tilbyde at stille os til rådighed i pauserne mandag formiddag og tirsdag eftermiddag, hvor det vil være muligt at få råd og vejledning i mindre omfang. Derudover vil der være mulighed for at aftale en tid til en mere uddybende rådgivning i »workshopstiden« tirsdag formiddag, hvor forældre kan henvende sig for at få rådgivning om et problem eller et aspekt de gerne vil have uddybet.

Rådgivningen kan eksempelvis omhandle pædagogiske emner vedr. barnets/den unges vanskeligheder, om diagnoser indenfor autismespektret, hvordan en undersøgelse på Center for Autisme foregår eller hvad et rådgivningsforløb på Center for Autisme indeholder m.m.

**OBS! Kun mandag fra 11.15 – 11.30 samt tirsdag kl. 9.00 – 11.00, samt kl. 14.00-14.15**

## Tilmelding til temagrupper, fokusgrupper og workshops

På de følgende sider finder du uddybende tekst omkring temagrupper, fokusgrupper og workshops.

**Tilmelding sker på tilmeldingssiden bagerst i dette katalog**

## A. Diæt Intervention for børn med autisme – gluten- og kaseinfri kost

**Udbydes begge dage**

v/Demetrius Haracopos & Judith L. Jakobsen, Center for Autisme

I de senere år har der været stigende interesse om hvilken betydning kosten har på børns adfærd især børn med autisme. Dette oplæg tager udgangspunkt i et internationalt forskningsprojekt som omhandler ca. 60 danske børn mellem 4-11 år. Resultatet efter det første år af det 2-årige studie fremlægges.

Et hold forskere fra Danmark (Center for Autisme), Norge og England har udført et 2-årigt forskningsprojekt i diæt intervention for børn med autisme, som har en abnorm urin peptid profil. Interventionen gik ud på at vejlede forældre til halvdelen af de deltagende børn, til at leve efter en diæt, hvor børnene helt undgik gluten og kasein. Den anden halvdel fungerede som kontrolgruppe. Oplægsholderne vil redegøre for den undersøgelsesprotokol som blev anvendt, hvilke resultater man har opnået og hvilke konsekvenser projektet vil have fremover.

## B. Inklusion – en vision eller endnu et nyt modebegreb i den pædagogiske debat. Hvad skal der til for, at inklusion bliver en succes?

**Udbydes begge dage**

v/Lone Beyer Skoleleder på Frejaskolen – Københavns Kommunes Kompetencecenter

Efter en årrække med kraftig vækst i specialtilbuddene især på autismeområdet, er der sket en opbremsning. Inklusion er blevet det nye nøglebegreb i den pædagogiske debat. Alle taler om det, men ikke mange har forsøgt sig med en egentlig definition. Oplægget vil belyse og problematisere inklusionsbegrebet og gennem eksempler vise hvilke muligheder og faldgruber der er.

Frejaskolen (Københavns kommunes Specialskole for børn med autisme) fungerer som Kompetencecenter i forhold til de almindelige daginstitutioner og folkeskoler i Københavns Kommune. Med arbejdstitlen: "Hvad skal der til for at inklusion kan blive succesfuld", har Frejaskolen i samarbejde med naboskolen Vigerslev Allé Skole og Videnscenter for Autisme de sidste 3 år arbejdet målrettet med at kortlægge denne problematik.

At blive en ligeværdig del af det faglige og sociale fællesskab på en almindelig skole, kræver at uddannelse og løbende vejledning kontinuerligt gives alle ansatte omkring barnet med autisme.

## C. At være en offentlig familie

**Udbydes begge dage**

v/Trine Uhrskov, Sopra

Familier med børn/unge med ASF skal samarbejde med en række myndighedspersoner om barnet/den unges udvikling. Det gælder fra pædagoger og skolelærere over skolepsykologer og børnepsykiatere til sagsbehandlere fra socialforvaltning og handicapcenter.

Alle disse offentlige personer har hver sit perspektiv på barnet/den unge og dennes familie. Hele familien bliver dermed en "offentlig familie" som fra forskelligt hold bliver undersøgt, gransket og vurderet. Familien skal tåle denne indtrængen i privatsfæren af hensyn til barnet – men uden nødvendigvis at være begejstret for det.

I temagruppen vil der blive sat fokus på, hvordan familien og de professionelle kan samarbejde med respekt for hinandens integritet, faglighed og forældreskab.

## D. Det gode botilbud – 3 eksempler

### **Udbydes begge dage**

v/*Spurvetofte*, *Mosaikken* samt *Ekkenberg & Andersen Netværket*

I denne temagruppe præsenteres 3 forskellige botilbud til voksne med autisme. Der vil derfor blive en kort introduktion af hvert af de 3 tilbud og dernæst mulighed for at stille spørgsmål.

**Spurvetofte** er et bosted til 34 voksne mennesker med autisme. Beboerne har væsentligt ned-sat psykisk funktionsniveau. Omdrejningspunktet er den enkeltes ressourcer og kompetencer, da det – at lykkes – kan være medvirkende til at skabe livskvalitet. Der er særligt fokus på indflydelse på eget liv. Indflydelsen vedrører typisk de nære områder som f.eks. valg af tøj, aktiviteter og musik.

Vi arbejder ikke efter én bestemt pædagogiske metode, udgangspunktet er fagligt anerkendte metoder, afpasset de individuelle behov. Observation og analyse af ressourcer og interesser danner grundlag for vurdering af funktionsniveauet, således at indsatsen kan målrettes den enkelte, og problemskabende adfærd kan forebygges. Samarbejdet med pårørende vægtes højt. Vi har udarbejdet en model til forventningsafklaring, som danner grundlag for samarbejdet. Uddannelse og opkvalificering af medarbejdere er et vigtigt grundlag for at kunne skabe »Det gode botilbud«. Oplægsholdere: afdelingsleder og Studio3 instruktør Pia Fenger og centerleder Hanne Frandsen

**Mosaikken** ligger i smukke omgivelser i udkanten af Herning. Her danner bygningerne ramme om livet/hverdagen for 18 beboere i egen 2-rums bolig samt 28 personaler. Beboere og personale arbejder sammen om at skabe de bedste livsbetingelser for de 18 beboere. Vi synes selv, vi er et visionært botilbud med en høj faglighed. Vi har fokus på kerneydelsen: Støtte til en høj grad af selvstændighed og størst mulig livsglæde/kvalitet for den enkelte beboer. Vi kender betydningen af forudsigelighed, genkendelighed og struktur for beboernes trivsel. Vi arbejder ud fra en anerkendende ressourcefokuseret pædagog. Vi er i stigende grad ved at indføre kognitive samtaler.

Mange funktioner klarer beboerne selv. Nogle skal de støttes verbalt i. Andre skal de støttes visuelt i. Og atter andre fordrer fysisk støtte. Støtten tager altid udgangspunkt i den enkeltes egne ønsker og ressourcer. Med det afsæt laver vi botræning i en hverdag med de gøremål, aktiviteter og fritidstilbud en sådan nu indeholder. – og med fokus rettet mod at højne livskvalitet og fremme selvstændighed.

Oplægsholdere: *Bente Ravn Jakobsen, leder af Mosaikken*

**Ekkenberg & Andersen Netværk** i Slagelse er et botilbud for unge med ASF og andre tilstødende problematikker. Netværket har pt. 35 unge boende i egne lejligheder. De unge modtager individuel pædagogisk støtte og vejledning. Støtten består i botræning, job/uddannelsessøgning, økonomisk støtte, samt social træning. Vi forsøger igennem netværkstanken at danne rammen for, at de unge kan møde ligestillede og opnå succeser i samværet med hinanden. Vi arbejder med at socialisere de unge via vores egen projektafdeling samt ved at introducere dem til et indholdsrigt fritids og arbejdsliv.

Støtten gives med henblik på at hjælpe de unge med at finde fodfæste i voksenlivet, at opnå selvindsigt og større selvstændighed. Vi arbejder med en høj faglighed og ud fra en positiv synsvinkel, der tager udgangspunkt i de unges ressourcer. Vi hjælper med at bygge en tryk, forudsigelig og struktureret hverdag op omkring den enkelte, og tager her udgangspunkt i individuelle ønsker, behov og interesser. Vores arbejde er procesorienteret, og vi lægger vægt på, at de unge altid inddrages i at tage ansvar for tiltag og beslutninger omkring deres eget liv.

Oplægsholdere: *Jannie Duncan, pædagog & Niels Bisgaard, pædagog*

## E. Status & nye tendenser på handicapområdet – og hvilken betydning har det for personer med ASF?

### **Udbydes kun mandag**

v/*Karin Ingemann, kontorchef Handicapkontoret, Velfærdsministeriet*

Handicapområdet er for alvor sat til debat. En række nye politiske tiltag ser dagens lys. Borgerstyret Personlig Assistance, ny initiativer på botilbudsområdet, mulighed for hjemmetræning, og ikke mindst ratifikationen af FN-konventionen om rettigheder for personer med handicap. Derudover er der stor fokus på de skjulte handicap.

Det er initiativer og ændringer, der får stor indflydelse på handicapområdet i fremtiden. Hvilke konsekvenser får det for mennesker med en Autisme Spektrum Forstyrrelse?

Kommunalreformen er ikke længere helt ny og rundt om i landet er kommunerne for alvor i gang med at vænne sig til at skulle have det fulde myndigheds- og finansieringsansvar overfor personer med handicap. Hvilke udfordringer og opgaver står kommunerne overfor nu og hvilke opgaver venter i fremtiden?

## F. Kvalificering af specialrådgivningen – hvordan får du gavn af VISO?

### **Udbydes kun tirsdag**

v/*Helle Thiele, vicedirektør, Servicestyrelsen*

VISO yder vejledende rådgivning og udredning i komplicerede sager til borgere, kommuner og specialtilbud i hele landet på det sociale område og på specialundervisningsområdet. I VISO findes det landsdækkende overblik over ekspertisen på det specialiserede område. VISO kan hjælpe, når den rette ekspertise ikke findes i kommunen. Sagerne i VISO er karakteriseret ved kompleksitet, f.eks. i form af flere indbyrdes forbundne problemstillinger, samt et behov for specialiseret viden. Ved henvendelse til VISO i en konkret sag, afklares behovet for hjælp i et samarbejde med den, der har henvendt sig. Det afdækkes hvilken type hjælp, der er behov for, og de specialister, der vil være de rette i sagen, kobles på.

Vicedirektør Helle Thiele fra Servicestyrelsen vil i temagruppen orientere om, hvad VISO tilbyder. Der vil være eksempler på VISO-forløb med deltagelse fra de involverede specialister, kommuner og borgere. Der lægges op til dialog med deltagerne om, hvordan de får størst gavn af VISO.

VISO er etableret som en netværksorganisation, og består af en enhed i Odense, en række specialister fordelt på ca. 130 kommunale, regionale og private specialtilbud samt 14 videnscentre, herunder Videnscenter for Autisme.

Før kommunalreformen i januar 2007 lå opgaven med specialrådgivning i amterne. Amterne havde en række varierede tilbud om specialrådgivning til borgere og kommuner. Med kommunalreformen blev ansvaret for denne opgave flyttet til kommunerne, og VISO blev etableret som en støttefunktion i de vanskelige og komplicerede enkeltsager. VISO er den nationale Videns- og specialrådgivningsorganisation og er en del af Servicestyrelsen under Velfærdsministeriet.

Med disse fokusgrupper lægger Landsforeningen op til debat på en række områder. Det klare mål med debatten er, at der kommer konkrete bud på, hvordan vi sammen kommer videre inde for de enkelte områder. Der vil være en mødeleder til at styre debatten og en række indledere med erfaring og interesse på netop deres område.

## 1. »NLD – fodfæste for en ung diagnose«

### Udbydes *kun mandag*

Mødeleder: *Katrine Hald Kjeldsen, formand for NLD-gruppen*

NLD er en forholdsvis ny diagnose på autismspektret i en dansk sammenhæng. Det betyder uensartethed i sagsbehandlingen i forvaltningerne, i uddannelsessystemet og ikke mindst i diagnosticeringsammenhænge. Specielt mange unge med NLD støder ind i problemer, fordi man ikke kender til diagnosen og dens særlige kendetegn. Mennesker med NLD fremstår ofte som »helt normale« og veltalende, og derfor formår man ikke at identificere det behov, der er for særlige foranstaltninger. Derfor er unge med NLD i særlig risiko for at havne i stressoverbelastede situationer og depression.

Fokusgruppen indledes med 2 x 10 minutter, hvor forældre fortæller deres egen historie om hvordan de er kommet i klemme. Derefter følger 3 x 5 minutters oplæg med fagfolk, der ridser udfordringerne op inden for:

- den kommunale sagsbehandling
- uddannelse
- diagnosticering

Herefter er der debat, hvor vi vil forsøge at besvare spørgsmålene:

- Hvordan får vi større fokus på NLD-diagnosen?
- Hvilke tiltag skal der til for at få viden ud i uddannelsessystemet, til sagsbehandlere og til psykiatrien?
- Hvad stiller vi op med den uensartede praksis i landets kommuner og psykiatriske afdelinger?
- Hvordan får vi skabt best practice, når det gælder foranstaltninger til mennesker med NLD?

## 2. Ledernetværk – KAN LEDERE SAMARBEJDE

### Udbydes *kun mandag*

Fokusgruppen er rettet mod ledere på alle niveauer institutioner/skoler/særtillbud m.v. der er specielt rettet med målgruppen ASF.

- Ledernetværk til debat.
- Er det muligt både at være en god arbejdsleder, samtidig samarbejde med pårørende og brugere, styre administration og økonomi og please de kommunale arbejdsgivere ???
- Alle steder i samfundet bygges arbejdsliv og vidensdeling op på netværk. Hvorfor er ledere på ASF området ikke gode til dette? Er det nødvendigt eller en tidsrøver?
- Der er ellers problemer nok. Hvordan sikrer vi tid og ressourcer til udviklingsprojekter?
- Kan og skal vi gå ind i nye konkrete projekter i samarbejde med pårørende og andre aktører?
- Fokusgruppen indledes med debatoplæg fra formand Morten Carlsson, Landsforeningen Autisme og Skoleinspektør Bent Vandborg fra Samrådet.

Der bliver rig mulighed for debat og netværkning.

### Bevilling af deltagerbetaling og øvrige omkostninger...

Man kan søge kommunen om bevilling af deltagerbetaling og øvrige omkostninger, der er forbundet med kurset, som en merudgift efter Lov om social service § 41.

Man har ret til at få et evt. afslag skriftligt, hvor kommunen skal begrunde afgørelsen. Man kan herefter klage over afgørelsen inden 4 uger, fra man har modtaget afgørelsen. Mens klagesagen behandles, kan forældre til børn under 18 år, **som er medlem af Landsforeningen Autisme** søge deltagerbetalingen (÷ overnatning) dækket. Hvis du som pårørende får afslag fra kommunen kan du søge hjælp via Landsforeningen Autismes hjemmeside | [www.autismeforening.dk](http://www.autismeforening.dk) |.

Se forslag til ansøgning om økonomisk dækning på | [www.sikon.dk](http://www.sikon.dk) |  
– under menupunktet »Program for SIKON konferencen«.

# Workshops – for alle

# Workshops – for alle

## Workshops – småbørn

### 3. Fokus på positiv adfærd, motivation og belønningssystemer

v/Eva Jensen & Lilly Andersen, Specialbørnehaven Spiren, Horsens

Vi oplever ofte, at mange børn får rigtig megen negativ respons på uhensigtsmæssig adfærd. Derfor synes vi, at det er vigtigt, at vi – både pædagoger og forældre – har fokus på afledning og positiv adfærd i stedet. I oplægget vil vi fokusere på, hvordan vi som pædagoger kan ændre uhensigtsmæssig adfærd ved at give feedback på barnets positive adfærd og også se på, hvordan vi kan aflede fra negativ adfærd på en hensigtsmæssig måde.

Vi vil give eksempler på, hvordan vi i Spiren arbejder med systemer, der kan motivere barnet, f.eks. »poletsystemer«, hvor barnet motiveres af indkøb for optjente »poletter« i en særlig »butik«, som er tilpasset det enkelte barns formåen. Vi vil tage udgangspunkt i vores egen hverdag i Spiren og vise videoeksempler fra det daglige arbejde. Vores børnegruppe består af børn, der udover autisme eller ADHD - også har nedsat psykisk funktionsevne.

## Workshops – skole/ungdom

### 4. AspIT – IT uddannelse og erhverv for velfungerende unge med Aspergers Syndrom

v/Projektchef Ole Bay Jensen, Linda Bjerg & Bodil Hylleberg Christensen, begge pædagogiske konsulenter, Vejle Handelskole

Workshoppen vil omhandle præsentation af uddannelsesmodel, indhold og metode, samt hidtil opnåede resultater for elev og virksomhed. AspIT er et landdækkende uddannelses tilbud på en række Erhvervsskoler for velfungerende unge med Aspergers Syndrom med det mål at opnå varig beskæftigelse indenfor IT branchen eller i IT relaterede jobfunktioner.

De unge som søger om optagelse kan karakteriseres som unge, der ikke altid har været i stand til at gennemføre folkeskolens afgangsprøve, og alle har en diagnose – Aspergers Syndrom. De står derfor med skolepapirer, der gør, at de kun vanskeligt kan optages på og gennemføre ordinære uddannelser. Ingen af vores elever er i stand til at deltage i ordinære uddannelses tilbud, da deres behov for individuel læring, forudsigelighed, ro og rytme i hverdagen samt behovet for meget konkret indlæring, ikke er muligt at gennemføre i de ordinære uddannelsesinstitutioner.

At de unge kan opnå reelle kvalifikationer gennem en uddannelsesmodel, tilrettelagt ud fra deres særlige behov, er der ingen tvivl om. Efter uddannelsen har eleverne opnået dokumenterbare, personlige og IT-mæssige kompetencer, som sætter dem i stand til at løse konkrete opgaver for virksomheder, gennemføre praktikforløb, og modtage læring på et højt IT fagligt niveau – grundlaget for at opnå varig beskæftigelse.

## Workshops – skole/ungdom

### 5. Ungdomsuddannelses tilbud under Lov om ungdomsuddannelse til unge med særlige behov

v/Finn Pilgaard, Forstander Maglemosen, Ballerup

Ungdomsuddannelsescenter Maglemosen er et uddannelses tilbud bl.a. til unge med autisme. I uddannelses tilbuddet tilgodeses det autismespecifikke pædagogiske behov hos målgruppen med autisme. De unge med autisme er i grupper, hvor uddannelsen tilrettelægges ud fra TEACCH. Derudover er der mulighed for at de unge med autisme kan integreres i særlige forløb sammen med andre unge med andre kompetencer. Vi ønsker at fremlægge og drøfte vores overvejelser om muligheder og udfordringer i vores, på samme tid, meget strukturerede og fleksible uddannelsesmiljø.

## Workshops – skole/ungdom

### 6. Rosenkilde efterskole – den første efterskole kun for unge med ASF

v/Hanne Nielsen, pædagog & Michael Jensen, lærer, Rosenkilde efterskole, Slagelse

Slagelse kommune lægger vægt på at være fyrtårn på ASF-området og Rosenkilde er Danmarks første efterskole, kun for elever med en ASF-diagnose.

Efterskolen har hjemme på et tidligere hotel i Slagelse og hører under Slagelse Kommunes Autisme Center Vestsjælland. De 22 elever fra 8. til 10. klasse bor på skolen og modtager undervisning, der er skræddersyet til de mange forskellige diagnoser inden for autismeområdet. Skolens mål er i samarbejde med den enkelte elev, at videreudvikle dennes faglige, sociale, kommunikative og kognitive kompetencer og færdigheder med henblik på forberedelse til videreuddannelse, arbejds- og voksenliv. Skolen søger at skabe rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse så eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle. Skolen søger at skabe et miljø omkring den enkelte elev, som bygger på forståelse, ro, overskuelighed og forudsigelighed i hverdagen. Arbejdet er endvidere karakteriseret af, at eleverne stilles overfor krav, der er individuelt afstemt.

Kom og hør mere på vores workshop om denne nye efterskole. Der vil være mulighed for stille spørgsmål undervejs.

## Workshops – skole/ungdom

### 7. Den Særlig Tilrettelagte Ungdomsuddannelse (STU) til unge med ASF og ADHD

v/Dora Pauline Scheiby og Anne Juul Markussen, CSV Randers

En del unge mellem 17-25 år med ASF og ADHD profiterer ikke af det almindelige uddannelses-system – selv ikke med den støtte, der tilbydes på de enkelte uddannelsessteder.

En del unge føler sig måske velegnede til en almindelig uddannelse, men en del usikkerhed hersker hos både eleven selv, forældrene og de lærer, der skal give afkald på den unge.

Med en STU – en 3-årig specielt tilrettelagt ungdomsuddannelse, giver vi på CSV Randers potentielt normalt begavede unge med ASF tid og støtte til at indtage et voksenliv så tæt på det normale som muligt. Et voksenliv hvor hullerne omkring arbejde, fritid, økonomi mm. så vidt muligt bliver fyldt ud.

Har unge med ASF brug for mere tid end andre unge i at kunne træffe den helt rigtige beslutning for deres liv? Og hvordan kan det foregå?

På denne workshop vil vi komme nærmere ind på uddannelsens opbygning. Vi vil gennem praktiske eksempler og erfaringer fra vores hverdag på CSV Randers inspirere unge til at tage en uddannelse, inspirere forældre til at inspirere deres ung til at tage uddannelsen og sidst men ikke mindst at give inspiration til andre fagfolk, der arbejder med samme målgruppe.

## Workshops – skole/ungdom

### 8. Erfaringer med at etablere et »specialtilbud i et normalt tilbud« for elever med autismediagnose i den danske folkeskole med udgangspunkt i ABA- behandlingsprincipper.

v/Unnur Mjöll Dónaldsdóttir, psykolog og ABA-supervisor og Lene Atkins, pædagog og ABA-supervisor, Region Midtjylland, Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center, Afsnit-B, Risskov

Workshoppen henvender sig til fagfolk og forældre, der ønsker at høre om de erfaringer, vi ud fra ABA-behandlingsprincipper har gjort os i Region Midtjylland, med at enkeltintegrere 6 elever i alderen 6-9 år med autismediagnose samt forskellige tillægshandicap i den danske folkeskole. Alle børnene har haft fuld støtte, i den tid de er i skole og SFO. Omkring hvert af børnene, er der blevet etableret et behandlingsteam bestående af én behandlings-/træningsleder, hjælpetræner(e), forældre, evt. SFO-personale, klasselærer og evt. andre lærere. Disse teams modtager supervision fra os, mindst hver anden uge, hvor behandlingsindsatsen evalueres og koordineres.

På workshoppen vil vi beskrive, hvordan vi tilrettelægger behandlingen, samt hvilke udfordringer og succeser der har været i samarbejdet med skolerne og familierne. Behandlingsarbejdet på de forskellige skoler har givet os diverse erfaringer at trække på, og disse ønsker vi under workshoppen at belyse og debatter med deltagerne.

## Workshops – skole/ungdom

### 9. Hvordan kan en ungdomsuddannelse for unge moderat fungerede samt unge normalt begavede med en Autisme Spektrum Forstyrrelse bygges op? – Og hvordan kan undervisningen konkret foregå, så den bliver brugbar for den unge i dagligdagen og fremover?

v/Britta Bak Jensen, leder af ungdomsuddannelsen U-3, Værløse

Ungdomsuddannelsen startede den 1. januar, 2008 under den nye lov om ungdomsuddannelse. Hvilke visioner har vi, og hvorfor er U-3 noget helt specielt?

Hvad kan undervisningen konkret indeholde? – Her gives bl.a. et spændende konkret eksempel på IT undervisningen – med opbygning af nyt mail program som kommunikation.

Workshoppen vil indeholde en beskrivelse af skolen, bl.a. baggrunden for at starte en skole op specifikt for denne målgruppe. Vi vil fortælle, hvordan vi giver den enkelte elev de bedste muligheder på en ungdomsuddannelse. Hvordan tager vi både udgangspunkt i det, som den enkelte unge kan og i de særlige behov, som lige netop denne målgruppe har - og samtidig tager udgangspunkt i lovgivningen.

Vi har på ungdomsuddannelsen prøvet forskellige muligheder for at få vores elever til at kommunikere via mail. Vi vil vise forskellige IT-programmer, vi har afprøvet sammen med vores elever og give vores vurdering af disse. Der vil blive mulighed for at stille spørgsmål og komme med kommentarer til det at starte en skole op, samt til den konkrete undervisning, herunder se de viste IT-programmer.

## Workshops – skole/ungdom

### 10. Forståelse for udfordrende adfærd samt forebyggelse af konflikter

v/Kasper K. Nielsen & Michael Harboe, Heimdal døgn- og afdækning for børn og unge, Århus

I samværet med højt fungerende mennesker med ASF bliver man ofte udfordret og stillet over for adfærd som kan virke både provokerende og bevidst rettet mod én.

Når man anskuer adfærden som et resultat af manglende evner og forståelse, er det naturligt at lede efter årsager samt at prøve at forstå de bagvedliggende problemer mennesker med ASF kan opleve.

Det er vores oplevelse at:

- Arbejdet med at forstå bagvedliggende årsager til konflikter / udfordrende adfærd i sig selv giver lyst til at reagere anderledes på de konflikter vi oplever.
- En anden tilgang til de konflikter vi oplever, kan i sig selv være medvirkende til, at begrænse antallet af nye konflikter, samt at sørge for at de konflikter der opstår ikke eskaleres.

Med workshoppen vil vi diskutere hvorvidt den adfærd vi møder er bevidst og målrettet, eller om den nærmere er et resultat af manglende evner og forståelse af omverdenen fra børnenes / de unges side samt manglende forståelse for de unges motiver fra personalets (forældrenes) side.

# Workshops – for alle

# Workshops – for alle

## Workshops – skole/ungdom

### 11. Udeliv som et specialpædagogisk redskab – hvordan og hvorfor?

v/Frederik Glerup, udelivkoordinator, Heimdal døgn- og aflastning for børn og unge, Århus

Med udgangspunkt i begreber som motivation, struktur, forudsigelighed og teamsamarbejde er vort mål på Heimdal at bidrage til succesoplevelser og dermed styrke børnenes selvværd. Men hvordan og hvorfor lige ude i naturen?

På workshoppen vil vi ud fra eksempler og billeder komme nærmere ind på, hvad succeskriterierne er for kortere og længevarende aktiviteter ude i naturen. Herunder også mere udfordrende som vinter overnatning i shelters og vore klatreture til Hannover.

Hvad skal vi være særlige opmærksomme på, når vi inddrager naturen og udelivsaktiviteter som et specialpædagogisk redskab, og når vi beskæftiger os med børn og unge inden for autismespektret?

Vi vil på denne dag tage udgangspunkt i begreber som konkrethed, tydelighed, organisering samt medansvarlighed og medinddragelse – begreber, som kendetegner den specialpædagogiske praksis på Heimdal.

## Workshops – skole/ungdom

### 12. Undervisning af elever med GUA

v/Pia Hamerslag, lærer & Stine Grotkjær, psykolog, Firkløverskolen, Randers

Firkløverskolen er en skole under Randers kommune for elever med AD/HD, ASF eller lignende udviklingsforstyrrelser. På Firkløverskolen har vi således også flere elever med diagnosen Gennemgribende Udviklingsforstyrrelse, Anden, i daglig tale forkortet GUA.

I workshoppen vil vi give en kort præsentation af diagnosen og den aktuelle viden om denne, men hovedvægten i workshoppen vil bestå af en fremlæggelse af eksempler på undervisningsforløb, som i et eller andet omfang har vist sig profitable for disse elever. Vi vil desuden komme ind omkring en række af de udfordringer, vi støder på i det daglige arbejde og naturligvis, hvordan vi arbejder med disse. Workshoppen vil således være bygget op omkring dels den eksisterende viden om GUA, men i lige så høj grad omkring praksiserfaringer fra den daglige undervisning af børn med denne diagnose.

## Workshops – voksne

### 13. Erfaringer med at unge mennesker flytter i egen bolig

**Udbydes kun tirsdag**

v/Lene Stentoft, Centrumhuset, Ringe

Vi vil gerne fortælle om vores erfaringer vedrørende at unge/voksne mennesker med ASF flytter i egen lejlighed/egent hus. Vi vil gerne fortælle om, hvad vi gør for at den enkelte kan forsøge at skabe overblik over egen hverdag, samt få overskud til at deltage i sociale arrangementer. Vi vil fortælle om, hvad der kræves af personalet at arbejde sådan og også om det vigtige forældre/pårørende samarbejde. Vi vil gerne medvirke til en dialog om emnet.

## Workshops – voksne

### 14. BOAS – Bo-træning for unge med AS

v/Caspar Bengtson, Vickie Dalgaard og Krista Naver, København

At flytte hjemmefra og etablere sit eget liv, med netværk, bolig, selvstændig økonomi og arbejde eller uddannelse er en udfordring af de store. Derfor findes Boas som tre tilbud med individuelt tilpasset støtte. BOAS er en del af den Sociale Udviklings Fond og består af tre tilbud, som adskiller sig både i forhold til den form for støtte og den grad af støtte, som vi tilbyder.

Boas-Valby: Et opgangsfællesskab  
Boas-Nørrebro: Individuelle lejligheder med fælles base  
Boas-mentor: Et støtte og vejledningstilbud i eget miljø

Workshoppen indeholder præsentation af de 3 tilbud, som med udgangspunkt i den enkelte unge, tilbyder støtte og bo-træning, som kan gøre overgangen fra hjemmeboende til selvstændigt etableret mere overkommelig for den unge.

Vi vil præsentere:

- Værdigrundlaget
- De pædagogiske rammer
- De fysiske og økonomiske rammer
- De foreløbige erfaringer

I workshoppen vil der blive lagt op til diskussion af udvalgte problemstillinger. Vi tager udgangspunkt i konkrete eksempler på de problemstillinger som unge over 18 står med når de flytter hjemmefra og den støtte som de kan have behov for.

## Workshops – voksne

### 15. Livet i Ekkenberg & Andersen Netværk, et netværk for unge med ASF der bor i egen bolig – 2 unge med autisme fortæller deres historie

v/Jannie Duncan, pædagog, Niels Bisgaard, afdelingsleder, samt 2 unge fra Netværket, Slagelse

Workshoppen tager udgangspunkt i en normalt begavet gruppe unge med ASF fra Ekkenberg & Andersen Netværk i Slagelse. De unge bor i egne lejligheder, og modtager pædagogisk støtte til forskellige dagligdagsfunktioner, skole/job søgning, samt social træning. 2 af Netværkets unge, vil fortælle deres historie omkring livet før og i Netværket – deres dagligdag, botræning, strukturplaner, socialtræning og fremtiden.

Vi vil blandt andet komme ind på:

- Hvem kan bo i Ekkenberg & Andersen Netværk?
- Dagligdagen i Netværket – Hvad bruges støtte timerne til?
- Hvordan er det at vokse op med ASF.
- Livet sammen med de andre unge i Netværket?

# Workshops – for alle

# Workshops – for alle

## Workshops – voksne

### 16. At leve med Aspergers syndrom

#### Udbydes kun tirsdag

v/Louise Egelund Jensen

Workshoppen omhandler mit liv med AS, og de problemer og glæder det har medført. Jeg kommer bl.a. ind på følgende emner:

- Sansemæssig overfølsomhed
- Sociale problemer
- Særlige evner
- Diagnosticeringens forløb
- Hvad har jeg gjort for at lære at bo selv
- En positiv måde at se AS på

Derudover kan folk stille spørgsmål efter foredraget. Jeg svarer åbent og ærligt på stort set alle spørgsmål.

## Workshops – voksne

### 17. At have en Autisme Spektrum Forstyrrelse – ansat i privat virksomhed til at løse specialistopgaver for erhvervslivet på markedsmæssige vilkår, efterspurgt i erhvervslivet grundet unikke specialistkompetencer – fiktion eller virkelighed?

v/Bente Nielsen, Specialisterne

Specialisterne er social innovatør og har mere end 4 års erfaring med at finde potentialet og skabe et værdigt liv for normalt begavede mennesker med en Autisme Spektrum Forstyrrelse (ASF) i den højtfungerende ende.

Vi har i dag ansat 37 it-konsulenter indenfor denne gruppe, hvoraf mange har været ansatte i både 3 og 4 år. De udfører alle værdifulde specialistopgaver for erhvervskunder som fx CSC, Lego, Vestas og Grundfos, og de gør det på markedsmæssige vilkår. Flere af vores medarbejdere har forud ansættelse været på pension, men er nu typisk ansat i fleksjob med relevant støtte.

Da vi har som målsætning af få flest mulige mennesker med ASF i arbejde, vil vi gerne på workshoppen bidrage med vores erfaringer som brobygger mellem autisemekulturen og erhvervslivet, og hvad vi ser der ligger til baggrund for, at det faktisk lykkes at få mennesker med ASF i arbejde og blive selvforsørgende til gavn for samfundet og med øget livskvalitet for den enkelte til følge.

## Workshops – voksne

### 18. Pædagogiske metoder i arbejdet med mennesker med autisme – TEACCH, teamarbejde & kobling mellem aktivitets- og botilbud

v/Christina Winther Christensen og Tina Margrethe Hedegaard, pædagoger på Tingagergårdens afdeling CD og aktivitetstilbuddet Væksthusene, Århus

Tingagergårdens afdeling CD er et bosted for voksne udviklingshæmmede med autisme og psykiatri, i alderen 27-47 år. Tingagergården har tilknyttet sit eget aktivitetstilbud, Væksthusene, hvor det er fortrinsvist er bruger fra Tingagergården samt hjemmeboende bruger med autisemespektrumforstyrrelser.

Workshoppen omhandler:

- Brugen af TEACCH. Introduktion til TEACCH og hvordan vi bruger TEACCH i det daglige pædagogiske arbejde
- Fysisk struktur, dagsplaner og støttesystemer: Eksempler på fysisk struktur, dagsplaner og støttesystemer som vi benytter i dagligdagen.
- Arbejdsmetode: Roller, processen og skriftlighed i team arbejde
- Kobler funktionen: samarbejde mellem aktivitets- og botilbud.

## Workshops – voksne

### 19. At få stillet diagnosen Asperger som 34-årig

v/Pernille Særmark-Thomsen

Jeg fik i 2004 som 34-årig stillet diagnosen Asperger. Jeg vil i mit oplæg bl.a. fortælle om:

- Hvorfor jeg ikke brød mig om gruppearbejde og frikvartererne i Folkeskolen...
- Hvordan det var, at være den sidste der blev valgt, når der skulle vælges hold til boldspil...
- Hvorfor det var svært at leve op til de forventninger der var i min uddannelse, mht. at holde de tidsrammer der var sat for uddannelsen...
- Hvorfor jeg som regel aldrig kunne se, at noget var sjovt, når mine kolleger på arbejdsmarkedet kunne...
- Hvorfor det, for mig, ofte var svært at være på mine arbejdspladser...
- Hvorfor jeg sjældent havde overskud til andet end at gå på arbejde...
- Hvordan det var for mig at vide med mig selv som ca.12-årig, at jeg tænkte og reagerede anderledes end andre mennesker...
- Hvorfor det har været svært for mig at holde på en kæreste...
- Hvordan det var at kæmpe mod min bopæls kommune, for at komme videre i mit liv...
- Hvordan det var at få fleksjob...
- Hvordan jeg ser på mit liv i dag...

# Workshops – for alle

# Workshops – for alle

## Workshops – voksne

### 20. Integration af en lille jobgruppe i et almindeligt medicinalfirma

v/Kirsten Ottosen, Erhvervsinstruktør, Center for Autisme

Pharma-Vinci er et lille medicinalfirma som har integreret 4 personer med autisme/Aspergers syndrom i alderen 22-50 år. Forudsætningen for at kunne arbejde under disse forhold er, at gruppen har en fast tilknyttet erhvervsinstruktør som kan hjælpe med at strukturere arbejdsopgaverne samt støtte dem i den sociale kontakt der er, på en normal arbejdsplads.

På workshoppen vil vi komme ind på:

- Arbejdets tilrettelæggelse /struktur.
- Hvad får den enkelte bruger ud af at arbejde i en almindelig virksomhed?
- Hvad får virksomhedens medarbejdere ud af samarbejdet?
- Hvilke hensyn skal tages?
- Hvilke forventninger har vi til hinanden og får vi dem indfriet?
- Samarbejdet imellem virksomheden og erhvervsinstruktøren.
- Hvordan tilgodeser vi deres sociale behov?
- Flytter vi grænser – og hvad med fordommene?

## Workshops – generelt

### 21. Et udredningsforløb i børneambulatoriet

#### – fra mistanke om autisme til endelig diagnosticering

v/Annette Møller, Pædagogisk konsulent, Børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling, Børneambulatoriet, Aalborg

På workshoppen gives et udførligt indblik i den børnepsykiatriske udredning i forhold til autismspektrumsforstyrrelse, herunder:

- Mistanke hos fagfolk eller forældre om ASF hos barnet.
- Henvisningsprocedure (PPR eller egen læge)
- Modtagelse i børneambulatoriet og forklaring om behandlingsgaranti.
- Hvem sidder i behandler-teamet, og hvilke opgaver bestrider de.
- Et gennemsnitligt udredningsforløbs varighed.
- Beskrivelse af udredningsforløbet. Hvilke undersøgelser tilbydes i udredningsforløbet.
- Beskrivelse af en konference i Børneambulatoriet.
- Hvilke diagnostiske kriterier ligger til grund for, at barnet får en endelig diagnose indenfor autismspektret (Asperger syndrom, infantil autisme og anden gennemgribende udviklingsforstyrrelse)
- Udskrivning fra børneambulatoriet. Beskrivelse af et tilbageleveringsmøde og et netværksmøde.
- Tiden efter diagnosticeringen. Hvilken hjælp og støtte kan der tilbydes barnet og familien i forhold til skole/institutions skift (PPR's opgave i forhold til dette), råd/vejledning til at støtte barnet og familien i hjemmet og økonomisk kompensation (socialforvaltningens rolle i forhold til dette), søskende problematikker.

Afslutningsvis kan der være diskussion/snak mellem deltagerne på workshoppen omkring ovenstående (f.eks. egne erfaringer omkring et udredningsforløb, ventelister osv.)

## Workshops – generelt

### 22. Autisme og Etnicitet

v/Benedikte Møller Kristensen, projektleder etnicitet og handicap & Jamal Bakhteyar, Strandparkskolen, København

Hvorfor er det mange gange svært for fagpersoner og forældre med etnisk minoritetsbaggrund at forstå hinanden? Hvorfor er det svært for mange forældre med etnisk minoritetsbaggrund at forstå skolerne og handicaporganisationernes tilbud? Er der alene tale om sproglige barrierer eller er kulturelle forskelle også en hindring i forståelsen af hinanden? På workshoppen vil vi med udgangspunkt i oplægsholderens arbejde med forældre med etnisk minoritetsbaggrund på Strandparkskolen og i handicaporganisationerne diskutere følgende emner:

- Handicap opfattelser blandt etniske minoriteter
- Kommunikationsvanskeligheder
- Etnicitet som indsats område på skoler og institutioner
- Handicaporganisationer – en støtte mulighed også for etniske minoriteter

Workshoppens deltagere vil blive inddraget aktivt undervejs, ligesom deres erfaringer og oplevelser vil indgå i diskussionen.

## Workshops – generelt

### 23. Seksualitet uanset handicap

v/Marianne Hørdam, Seksualrådgiver ved Center for Autisme

Socialministeriets vejledning »Seksualitet uanset handicap« er yderst relevant for alle unge og voksne med autisme spektrumforstyrrelser, der bor på forskellige botilbud . Bl.a. sikrer vejledningen, at alle kan få støtte og hjælp og på workshoppen vil der komme praksis eksempler. Derudover vil der drøftes emner som:

- at beskrive den støtte og hjælp, der kan ydes til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne
- at oplyse hjælpepersoner om, hvilke forpligtelser og rettigheder de har i forhold til at yde støtte og hjælp til seksualitet
- at beskrive de retlige rammer, så både hjælpepersoner og personer med nedsat funktionsevne kan være trygge ved henholdsvis at give og modtage hjælp
- at angive nogle pædagogiske retningslinjer, der kan afklare nogle af de tvivlsituationer, som hjælpepersoner kan stå i, når de skal give oplæring, støtte og
- hjælp til seksualitet

Og seksualpolitik er den politik der beskriver hvordan man har tænkt sig at yde den støtte og som man bl.a. i visitationen kan bede om at se.

# Workshops – for alle

# Workshops – for alle

## Workshops – generelt

### 24. KAT-kassen er et samtaleredskab, som gør det lettere at tale om tanker og følelser for personer med empatiforstyrrelser

v/Kirsten Callesen, Psykolog, Aspergers Ressource Center

KAT-kassen er udviklet specifikt som en støtte til samtaler med børn og unge fra 6 års alderen og har til formål at hjælpe børn og unge til større selvforståelse, både når det gælder sociale relationer og venskaber, og når det gælder forståelse for egne og andres behov og motiver. KAT-kassen er udgivet på Dansk Psykologisk Forlag (forfattere: Kirsten Callesen, Annette Møller Nielsen og Tony Attwood).

KAT står for Kognitiv Affektiv Træning. Det kognitive står for de processer, som omhandler tanker, indtryk, opfattelser, holdninger og erkendelser, der karakteriserer menneskers bevidste og ubevidste tankevirksomhed. Det affektive står for de processer, som omhandler følelser, emotioner, indre og ydre sansninger, intuition og kropsbevidsthed, der karakteriserer menneskers følelsesmæssige processer.

En væsentlig del af et barns udvikling handler om, at det bliver bevidst om de sammenhænge, der er mellem dets tanker, følelser og reaktioner, og at barnet bliver støttet i udviklingen af sin selvopfattelse og af sin sociale kompetence. Som en støtte til barnet kan man tilrettelægge en træning. Ved at træne barnet, når det arbejder med disse processer, kan barnet hjælpes til større selvforståelse og bedre sociale færdigheder.

## Workshops – generelt

### 25. Autisme – dødsfald og sorgbearbejdelse

v/Jette Nielsen & Dorit Andersen, Bofællesskabet Elmebo, Dianalund

Elmebo er et bofælleskab, hvor der ud af en beboer gr på 10, er en gruppe på 3 med autisme. Det er derfor en blandet beboergruppe, men alle har sammenfald på de kognitive problematikker, der bl.a. giver et fælles behov for struktur og forudsigelighed, og det er udgangspunktet i hele vores arbejde.

I 2006 mistede vi en beboer. Dødsfaldet kom pludseligt og både personale, øvrige beboere og pårørende var uforberedte. Der var ingen hjælp at hente nogen steder, så vi måtte her og nu udarbejde visuelt materiale, skabe rum og plads til sorg osv.

Dette materiale har vist sig at være brugbart og anvendeligt. Det vil være udgangspunktet i denne workshop og udruste forældre og fagligt personale til at stå i en lignende situation.

## Workshops – generelt

### 26. Besøg Bihuset

**Udbydes kun tirsdag og max. 15 deltagere**

v/Forstander Jørgen Haubroe Andreassen, Odense

Endnu engang er der mulighed for at besøge Bihuset, som er en døgninstitution for 18 børn og unge med autisme spektrum forstyrrelser beliggende i Odense. Besøget omfatter en rundvisning samt et oplæg om den pædagogiske indsats. Der vil desuden være mulighed for at se, håndtere og tale om anvendelsen af forskellige kommunikations- og aktivitetsmaterialer, ligesom der vil blive fortalt om erfaringerne med forskellige pædagogiske strategier, herunder strategier der understøtter en mere hensigtsmæssig adfærd. Bihusets pædagogik tager udgangspunkt i konceptet TEACCH. I dagligdagen arbejdes der med forskellige pædagogiske redskaber herunder sociale fortællinger, tegneseriefortællinger, kommunikation med billedudveksling, social- og kognitiv træning, specifik belønning m.m. På Bihuset bor der svagt fungerende såvel som bedrefungerende børn med autisme. Huset er opdelt i tre grupper med udgangspunkt i børnenes udviklings- og funktionsniveauer.

Under besøget kan der tillige svares på spørgsmål omkring aflastning for børn og unge med autisme spektrum forstyrrelser, idet Bihuset udover de faste pladser råder over 10 aflastningspladser fordelt mellem 40 børn.

## Workshops – generelt

### 27. Center for Autismes rådgivningsfunktion og VISO rådgivning

**Udbydes kun mandag**

v/Tina Gents og Susanne Henri Rasmussen, begge psykologer ved Center for Autisme

Et af Center for Autismes kerneområder, er at give rådgivning til forældre og at have samtaler med børn, unge og voksne. Siden 2007 har vi på Center for Autisme ligeledes være leverandør til VISO (Den nationale videns – og specialrådgivning og organisation). Dette indebærer henvisninger til; undersøgelse, rådgivning, supervision, kurser og konferencer.

På workshoppen vil der blive holdt oplæg om hvad et rådgivningsforløb overordnet handler om. Vi vil fortælle hvad man skal gøre for at få et rådgivningsforløb på CFA, hvorledes det kan forløbe og hvor vejledningen kan foregå. Derudover beskriver vi aspekter som rådgivernes forudsætninger, hvilke overvejelser vi har forud for en rådgivning, samt eksempler på indhold og temaer i rådgivningen, og om de konkrete pædagogiske metoder og systemer vi anviser som værktøjer og handlemuligheder for forældrene.

Vi varetager på Center for Autisme også mange samtaler med børn, unge og voksne med ASF, enten som en del af et rådgivningsforløb for forældrene eller som selvstændige samtaleforløb. Vi vil i oplægget fortælle om hvordan vi varetager et samtaleforløb og give eksempler på de (kognitive) teknikker vi ofte anvender, når vi arbejder med at give barnet/den unge selvforståelse. Oplægget vil også indeholde eksempler fra de VISO sager vi har haft, specielt i relation til efterfølgende vejledningsforløb/supervision.

# Workshops – for alle

# Workshops – for alle

## Workshops – generelt

### 28. Autisme og kreativitet – fra »slagsang« til pladeselskab

v/Thomas Clausen, underviser på Ungdomsuddannelsen og Erhvervscentret, Center for Autisme

Musik, sang, fest og dans og kreative aktiviteter som »at skrive tekster« (poesi), male, lave udstillinger, teater etc., er elementære udtryksformer i alle menneskers liv, også for mennesker med autisme. De er udtryksformer, som skaber sammenhæng og solidaritet i institutionens liv, og griber dybt ind i den enkeltes motivationskerne. De er nøglen til livsglæde og dermed arbejdsglæde.

I denne workshop vil jeg fortælle om udviklingen af musikundervisningen, koncerter og fester på Bakkeskolen (en specialskole for børn med autisme), kortfilmsprojektet »Haxx og Ziggy« på Erhvervsstræningen, Center for Autisme, om projektet og slagsangen »Nyde Livet« (en cd-udgivelse), om dannelsen af Aspie Records (et pladeselskab) og dette projekts hjemmeside, og om musiklivets betydning for forholdet mellem bruger og institution og arbejdsliv. Det er tanken at lave et forum, en sammenslutning eller en portal, som kan udveksle idéer og erfaringer på landsplan.

Vi håber med denne workshop at møde kreative forældre, lærere og pædagoger og andre ildsjæle, som mener noget om musikkens, og de øvrige kreative udtryksformers betydning, og som bruger 'kunst' (musik, teater, dans og litteratur mv.) i det daglige pædagogiske arbejde med børn og unge.

## Workshops – generelt

### 29. De særlige piger – fokus på piger med ASF

v/Mette Kyung, aut. psykolog, Center for Autisme

På Center for Autisme har vi de senere år oplevet en stigning af henvisningen af piger med ASF. De henvises for en afklaring af diagnosen, der nogle gange kan synes sværere at afdække. Meget taler for at pigernes symptombillede er anderledes og i højere grad sløret af andre co-morbide forstyrrelser. Henvisninger til klubtilbud, støttesamtaler og familierådgivning har også været stigende. Pigerne/kvinderne med ASF passer ikke altid ind i de eksisterende tilbud etableret til mennesker med ASF. Det kan være en udfordring for fagfolk. Forældrene oplever ofte, at de har været en lang og svær proces igennem forud for en afklaring af diagnosen, samt at de møder andre problemstillinger end forældre til drenge gør.

Workshoppen vil bl.a. komme omkring flg. temaer:

- Diagnose: Den stilles ofte senere hos pigerne end hos drengene. Hvorfor og hvilke vanskeligheder og udfordringer medfører det for både pigerne selv, forældre og fagfolk.
- Kønsforskelle: Hvad kan vi ud fra Center for Autismes forskningsdatabase pege på af kønsforskelle indenfor autismespektret? Synes hypoteserne omkring kønsforskelle klart dokumenteret eller ej?
- Støtte og behandling: Har pigerne brug for andre former for støtte end drengene? Hvad er vigtigt at have fokus på, og hvilke særlige udfordringer kan vi møde, når vi skal støtte og fremme deres udvikling?

Workshoppen vil være relevant for både forældre og fagfolk og der vil også blive lagt op til gensidig drøftelse.

## Workshops – generelt

### 30. Et mobiltelefonprojekt for elever med bl.a. infantil og atypisk autisme

v/Jan Mejdal Petersen & Astrid Bang Olsen, Enghaveskolen, Odense

Mobiltelefonen er nu et alment kommunikationsredskab, som også er udbredt blandt vore elever indenfor autismespektret. Vi har tilrettelagt et kursus for eleverne, der fokuserer på basale mobilfærdigheder, især sms og dannelse af netværk eleverne imellem.

Ligesom andre kommunikative færdigheder kræver det struktureret støtte og træning, for at mobilen kan blive et godt kommunikativt redskab.

# Workshops – for forældre

# Workshops – for forældre

## Workshops – småbørn

### 31. Materialer og opgaver til børn med Autisme Spektrum Forstyrrelser – udviklingsalder 0-7 år

v/Mette Bondé Jensen & Agnethe Dengsøe, Skovbo, specialbørnehaven Skovbrynet, Århus

Kom og bliv inspireret og få nye idéer. Vi medbringer mange forskellige materialer og opgaver – tag dit kamera med. I vores børnehave tilpasses opgaverne det enkelte barns ressourcer og udviklingsniveau. Vi kommer ind på emner som motivation, belønning, interesser, tydelig start og slut, organisering, kommunikation og udviklingsniveau.

Opgaverne vil være indenfor flg. områder kategorisering, matchning, parre, farver, klippe, tegne, male, kroppen, påklædningsdukker, drenge-pigeopgaver, former, hjemmelavede puslespil, identitet, praktiske-, førskole- og computerspilsopgaver.

## Workshops – skole/ungdom

### 32. Aspergers & pubertet

v/Randi Lütkendahl, Personligvejleder.dk, Holstebro

Mange familier oplever generelt, at deres børns teenageår kan være en udfordring – men det kan være en særlig udfordring, at puberteten kombineres med Aspergers og i nogle tilfælde både Aspergers/ADHD:

- Hvilke særlige udfordringer stiller det til forælderrollen?
- Hvilke ligheder og forskelle har vores unge med andre unge i puberteten?
- Hvorfor kan det være svært for de unge med en eller flere diagnoser at være i puberteten?

Få redskaber og inspiration til at kommunikere med mindre konflikt & større forståelse i familien.

## Workshops – voksne

### 33. »Fra udredning til job« – med Aspergers syndrom på arbejdsmarkedet

#### Udbydes kun tirsdag

v/psykolog Lise-Lotte Hyllegaard og jobkonsulent Jan Itzchaky, Center for Autisme

Vi vil fortælle om Center for Autisme's arbejde fra brugeren kommer ind, får afdækket sine kompetencer, bliver erhvervstrænet og job matchet.

Vores udgangspunkt er inklusion, hvor såvel personen med Aspergers syndrom som arbejdspladsen er indstillet på at tilpasse sig hinandens forudsætninger.

I en teoretisk gennemgang fortæller vi om:

- visitation - den formelle del
- visitation – den konkrete del
- psykologisk assessment og afdækning af kompetencer på vores værksteder
- afdækning af hjælpebehov uden for arbejdstid – herunder praktisk hjælp, psykologsamtaler
- erhvervstræning internt og eksternt på virksomheder
- samarbejde med virksomhederne

Vi vil uddybe ovenstående med eksempler og spørgsmål er velkomne.

## Workshops – generelt

### 34. Forældresamarbejde/ forældreråd

v/Susanne Chordt Hansen & Hanne Bang, begge forældre, Holbæk

Hvordan kan man hjælpe sit barn gennem et godt forældresamarbejde?

Kan et forældrenetværk/ forældreråd være med til at ændre politiske beslutninger og sætte fokus på problemstillingerne omkring vores autistiske børn? Workshoppen vil tage udgangspunkt i forældresamarbejdet i A-afdelingen i Holbæk, samt behandle emnet mere generelt. A-afdelingen i Holbæk er et specialeskoletilbud for børn med Asperger Syndrom og normalt begavede med autisme, samt klasser med ADHD og Tourette. Der er 62 elever i alt.

## Workshops – generelt

### 35. Mor og Papfar til barn/ung med autisme og bonusbørn

v/Rita og Villy O. Christensen, Næstved

Inspireret af adskillige enlige mødre til børn med autisme og/eller Asperger, der føler sig overset og alene efter skilsmisse, som følge af barnets/børnenes diagnose. Vi hører jævnligt, at de oplever fordomme og misforståelser i bestræbelserne på at finde en ny mand/kæreste/samlever og måske også selv har visse blokeringer, som en direkte afleder af tidligere problemer i et forhold. Da vi er af den overbevisning, at alle har ret og krav på en ny chance i livet, hvis det altså ønskes, vil vi gerne komme med et indlæg om, hvordan vi kom videre i livet og tackler hverdagens små og store udfordringer i en såkaldt moderne familie med sammenbragte børn, hvoraf den ene er infantil autist.

Kort fortalt mødte vi hinanden i marts 2005 efter nogen tids kommunikation over dating.dk, hvilket vi i øvrigt er meget åbne omkring. Efter ganske kort tid flyttede Villy ind, han senere skulle blive min nye mand. Han havde på daværende tidspunkt kun sporadisk kendskab til autisme, hvorfor jeg lige måtte have ham lidt på »skolebænken« og introducere ham til min søns hverdag og handicap.

Han valgte at gå ind til udfordringen med åbent sind og har bidraget til min søns hverdag med humor, ironi og omsorg – alt sammen værdier og egenskaber jeg selv værdsætter højt tillige med empati, der efterhånden er en »mangelvare« – ikke kun overfor personer med autisme, men som helhed i samfundet.

Vores indlæg er derfor ment som et skulderklap til de mange, der måtte gå rundt i frustration og forblive alene-forældre til et barn/ung med autisme. Med en god portion indlagt humor vil forsøge at give inspiration og mod på et nyt liv med tryghed og kærlighed i højsædet.

# Workshops – for forældre

# Workshops – for fagfolk

*Workshops – generelt*

## 36. Autism and the family Identity

**Udbydes kun tirsdag – Oplæg på engelsk uden tolkning!**

*Eustacia Cutler, Mor til Temple Grandin*

Denne workshop vil være en fortsættelse af oplægget i plenum. Eustacia Cutler fortæller om livet som mor for Temple Grandin i USA i 1950'erne, hvor viden om og forståelsen for autisme var nærmest ukendt. Hun fortæller om hvordan hun selv »arbejdede« med Temple for at lære hende om, hvordan man fungerer i vores verden. Hun kommer også ind på forholdene til søskende, fagfolk, naboer med mere.

*Workshops – småbørn*

## 37. Afsøgning af niveau for forståelse af konkrete og billedmateriale forud for opstart af visuel støtte

*v/Grethe Aagaard Boll & Dorte Poulsen, Børne- og Ungdomspsykiatrisk Regionscenter, Risskov*

Visuel støtte der er veljusteret efter barnets niveau, er for mange børn med ASF en stor støtte til at overskue og indgå i dagligdagens aktiviteter. Hvis den visuelle støtte bliver udformet på et for højt niveau, vil det ikke være meningsbærende for barnet. Hvis støtten bliver udformet på et for lavt niveau vil det medføre for ringe udfordring for barnet. Inden iværksættelse af visuel støtte er det derfor vigtigt at afsøge det enkelte barns niveau for forståelse af konkrete eller billedmaterialer.

Med udgangspunkt i en niveaufsøgningsmodel udarbejdet på Afsnit B, Børne- og Ungdomspsykiatrisk Regionscenter, Risskov, ønsker vi at formidle vores erfaringer og konkrete forslag til, hvordan man vha niveaufsøgningsmodellen, kan finde frem til hvilken materialetype – konkrete, fotos, boardmakerbilleder el.lign, der understøtter det enkelte barns niveau.

*Workshops – skole/ungdom*

## 38. Tilrettelegging av skolehverdagen for barn med Asperger syndrom

**NB! Oplæg på norsk – der er ikke tolkning**

*v/Lektor Terje Thomsen, Høgskolen i Harstad (Harstad university college)*

Workshopen henvender seg til lærere som arbeider i grunnskolen/folkeskolen og som har elever med asperger syndrom i sin klasse. Workshopen vil også være relevant for foreldre til barn som har asperger syndrom som går i vanlig grunnskole/folkeskole.

Målet med workshopen er å gi noen tips til hvordan vi ved hjelp av enkel planlegging og enkle hjelpemidler kan tilrettelegge skolehverdagen slik at elever med asperger syndrom får en best mulig skolehverdag.

*Workshops – skole/ungdom*

## 39. Selvindsigt og handicapforståelse

**Udbydes kun tirsdag**

*v/Janne Rasmussen & Pia Winther, samt 2 elever, Enghaveskolen, Odense*

Hvordan kan man arbejde med elevers selvindsigt og handicapforståelse? Vi gennemgår et undervisningsforløb gennemført for 6 elever med ASF, samt egne pædagogiske, etiske og moralske overvejelser forud/under/efter forløbet. Sebastian 14 år og Jakob 13 år, (begge med ASF) deltager i workshoppen, hvor de fortæller om, hvilke tanker de havde inden de deltog i undervisningsforløbet, og hvad de fik ud af at få selvindsigt og handicapforståelse.

# Workshops – for fagfolk

# Workshops – for fagfolk

## Workshops – skole/ungdom

### 40. Succes i arbejdet med elever med ASF på et tidligt udviklingstrin

v/Signe Haagensen, Bakkeskolen, Bagsværd

Vi arbejder som et team bestående af både lærere og pædagoger, og vi har i 1½ år arbejdet med en systematisk tilgang i forhold til elever med ASF på et tidligt udviklingstrin. Den viden vi har opnået gennem dette arbejde, vil vi meget gerne dele med andre.

Workshoppen har til formål at demonstrere, hvordan potentialer udvikles til kompetencer ud fra en struktureret/systematisk tilgang i arbejdet med elever med AFS på et tidligt udviklingstrin. Gennem videodokumentation af elevernes arbejdsprocesser og strukturerede observationer i dagligdagen gives der bud på, hvordan det er muligt for eleverne at udvikle selvstændighed og kompetencer.

Desuden vil vi sætte fokus på håndtering af den problemskabende adfærd, der opstår hos eleverne i specifikke kravsituationer og hvilke kompetencer i teamsamarbejdet, der har vist sig egnede i udviklingen af løsningsstrategier.

## Workshops – skole/ungdom

### 41. Forældreuddannelse

v/Helle Skipper & Joan Thomsen, Krabbeshus Heldagsskole, Skive

Vi vil give en beskrivelse af vores forældreuddannelse, der i år havde ca. 40 tilmeldte, og hvis børn har alderen fra 6 - 16. Beskrivelse vil omfatte omfang, indhold og struktur. Vi vil desuden fortælle om de overvejelser og refleksioner vi havde i forbindelse med oprettelse og afvikling af kurset.

Vi vil bl.a. komme ind på:

- Hvordan holder vi fokus på undervisningens indhold i forhold til forældrenes individuelle behov og livshistorier
- Refleksioner over bestemmelsen af indhold.
- Refleksioner over hvorledes vi får skabt mulighed for at forældrene kan bruge hinanden

Til sidst vil vi komme ind på den læring, vi har fået under kurset gennem den unikke indsigt i familiernes livsvilkår.

## Workshops – skole/ungdom

### 42. Erfaringer med konflikthåndtering i et døgnmiljø

v/Lars Mortensen, Heimdal – Døgn og Aflastningsinstitution, Århus

På Heimdal har vi sat specielt fokus på konfliktforståelse og konflikthåndtering. Vi oplever, at udviklingen af specialpædagogikken og udviklingen af et trivselsfremmende arbejdsmiljø er hinandens forudsætninger.

På Heimdal bor der normalt begavede børn og unge med svær ASF/ADHD, hvoraf flere har udadreagerende adfærd. Vi arbejder på Heimdal med at »gå på to ben«, så vi både sikrer den specialpædagogiske indsats og udvikling samt fastholder fokus på personalets sikkerhed og arbejdsmiljø. Vi skal kunne forene, at et hjem for disse børn og personalets arbejdsplads er et troværdigt fundament for både børnenes og de ansattes trivsel.

På workshoppen vil der blive holdt oplæg om, hvordan vi på Heimdal arbejder med dette felt, hvilke værktøjer vi anvender, hvilke tiltag vi har gjort, og hvilke erfaringer vi konkret har med at forebygge og nedbringe konflikter samt magtanvendelser.

## Workshops – skole/ungdom

### 43. Læse- skrivekursus – tilrettelagt for elever med ASF

v/Lærer Charlotte Rosenberg og psykolog Inge Lorenzen, Firkløverskolen, Randers

Formålet med workshoppen er at beskrive, hvordan man kan planlægge læse-skrivekurser for enkelte elever eller hold af elever med ASF.

Workshoppen vil komme med bud på følgende spørgsmål:

- Hvilke særlige forhold gør sig gældende omkring tilrettelæggelse af læse- skrivekurser for elever med ASF ?
- Hvordan kortlægges elevens læseforudsætninger ?
- Hvordan får man indsigt i elevens læsestrategi og læseforståelse ?
- Hvordan kan man arbejde med at inddrage elektroniske hjælpemidler i form af bl.a CD-ord og Frederiksbergkonferencen.

Under workshoppen vil der blive redegjort for erfaringer og der vil blive vist eksempler fra forskellige undervisningssituationer.

# Workshops – for fagfolk

# Workshops – for fagfolk

## Workshops – skole/ungdom

### 44. Elevernes gode historier

*v/Louise Nøhr Søndergaard, Lærer & Inger-Lis Jepsen, Specialpædagogisk konsulent, begge ansat på Firkløverskolen, Randers*

På Firkløverskolen arbejder vi med at fortælle de gode historier om os selv og hinanden. Vores elever/børn og unge med ASF er ofte nederlagspræget og har meget svært ved at fortælle de gode historier om sig selv. Det er svært for dem at evaluere sig selv og reflektere over konsekvenser ved egne valg og handlinger. De har behov for ydre guidning for at skabe perspektiver for sig selv og deres liv.

Vi vil gerne nå dertil, at vores elever får en bedre selvindsigt og et mere positivt billede af sig selv. Hvordan skaber vi et rum, hvor eleverne får plads til at fortælle de gode historier om sig selv, sit liv, sin familie, sin fritid og sin skole?

Vi vil på workshoppen præsentere nogle praksiseksempler, som vi gerne vil diskutere. Desuden vil vi gerne udveksle erfaringer omkring temaet.

## Workshops – skole/ungdom

### 45. Inddragelse af elever i målsætning og evalueringsprocesser

*v/Ditte Bæk Knudsen, pædagog & Dorte Bøg Kongsbach, lærer og fagpædagogisk koordinator, Firkløverskolen, Randers*

På Firkløverskolen arbejder vi ud fra en systemisk tilgang. Dette kommer til udtryk i såvel mødet med eleverne, som i samarbejdet omkring eleverne på eksempelvis personalemøder, og i mødet med forældre og eksterne samarbejdspartnere. At kunne opsætte mål og evaluere er noget man skal lære! Så hvordan kan vi på en positiv og anerkendende måde inddrage eleven i disse processer? Hvordan kan vi forberede eleven på og hjælpe eleven til at anerkende, at der er noget det kan være nyttigt at arbejde med? Hvordan støtter vi eleven i at blive klogere på sig selv, sine ressourcer og kompetencer, og hvad der kan være vigtige udviklingsmål for lige netop ham eller hende?

Vi tager på workshoppen udgangspunkt i vores erfaringer med forskellige former for medinddragelse af elever i forhold til målsætning og evaluering. Herunder arbejdet med individuelle elevplaner, elevkonferencer, socialfag, porte folie og uddannelsesplaner.

Vi vil komme med praksiseksempler på tilgange og metoder til opsætning af mål og den efterfølgende evaluering, lige som der vil være plads til en fælles erfaringsudveksling.

## Workshops – skole/ungdom

### 46. Vejledning og udslusning

*v/Jane Bjerregaard konsulent og kurator, Firkløverskolen, Randers Kommune*

Hvordan sætter vi fokus på »livet efter« skolen?  
Hvordan får vi fokus på muligheder i stedet for begrænsninger?  
Hvordan bliver eleven medspiller i udslusningen?  
Hvordan undgår vi et sidste skoleår, hvor alle er ved at gå i panik?

Uddannelsesbogen, uddannelsessamtalen og uddannelsesplaner er alle lovbestemte vejledningsredskaber, som omfatter alle elever i folkeskolen, også elever med særlige behov.

På Firkløverskolen arbejder vi på ungdomsafdelingen (8.-10. klassetrin) med udslusningsprocessen fra eleven starter på afdelingen. Med vægt på Portfolio metoden forsøger vi at integrere Uddannelsesbogen i både undervisningen og fritidstilbuddet. Vi har også fokus på, at Portfoliomappen/Uddannelsesbogen bliver aktive i skole-hjem samarbejdet og samarbejdet med eksterne samarbejdspartnere. Nye love på vej bebuder en kobling mellem elevplaner og uddannelsesbøger, hvilket også er et fokuspunkt på Firkløverskolen.

På workshoppen bliver erfaringer fra Firkløverskolen fremlagt, og der inviteres til en vidensdeling deltagerne imellem.

## Workshops – skole/ungdom

### 47. Hvordan kan vi ud fra evaluering og feedback støtte læseprocessen?

*v/Birte Hvidegaard Hay, Psykolog, Langagerskolen, Århus*

Ud fra teori og viden om sprogudvikling, læseindlæringsmetoder, materialevalg og vore elevers forskellige vanskeligheder vil vi undersøge, hvordan vi i specialundervisning kan forsøge at leve op til målene i folkeskoleloven. Vi vil bl.a. fremlægge, hvorledes vi tænker at materialer som LUS (LæseUdviklingsSkemaet) samt Skriveraketten kan inspirere og hjælpe med at målrette den individuelt tilrettelagte specialundervisning. Vi vil fokusere på evaluering af læseprocesser og en kobling af disse til assessment-tænkningen med henblik på tilrettelæggelse af en målrettet læseundervisning med udgangspunkt i det enkelte barns individuelle kompetencer og potentialer. Derudover vil vi fremlægge eksempler fra undervisning og idémateriale fra Langagerskolens praksis.

Workshoppen vil være oplæg i dialog med deltagerne kombineret med et casestudie.

# Workshops – for fagfolk

# Workshops – for fagfolk

## Workshops – skole/ungdom

### 48. Prøveforberedende undervisning for elever

#### med særlige behov

v/lærer Hanne Bredegaard Svinth & psykolog Ann-Janet Hansen, Randers

Workshoppen omhandler, hvordan Firkløverskolens undervisning forbereder eleverne på 9 og 10 klassetrin til folkeskolens afgangsprøve i forskellige fag.

Workshoppen uddyber, hvordan vi arbejder på Firkløverskolen og hvad der karakteriserer de elever, der er visiteret til os. Desuden vil vi uddybe, hvordan vi på Firkløverskolen tager udgangspunkt i folkeskoleloven og f.eks. litteraturkanon for dansk og hvad det betyder når vi forbereder eleverne på at tage en hel eller dele af folkeskolens afgangsprøve i dansk.

Vi uddyber, hvilke kompetencer vi kigger efter hos eleverne som skal indstilles til FSA og giver en beskrivelse af en konkret elev med ASF og hvordan han bliver forberedt til prøven. Endelig finder vi at det er væsentligt at perspektivere betydningen af elevens prøvetagning med hensyn til elevens fremtidige uddannelse og elevens fortsatte behov for støtte, efter tiden på Firkløverskolen.

En række af eleverne fra Firkløverskolen går efterfølgende på Paderup gymnasium, som har en gymnasial retning, der tager hensyn til elever med særlige behov. Vi inddrager deltagerne flere gange i løbet af workshoppen.

## Workshops – voksne

### 49. »Kend dig selv og grin«

#### Udbydes kun mandag

v/Simon Sandbo, Torben Kristensen & Jane Gejl, socialpædagoger, Fyrretoppen, Skovbjergparken, Ikast-Brande kommune

»Kend dig selv og – grin« tager sit afsæt i kognitive behandlingsformer og kobler social færdighedstræning og psykoedukation med et drama og teater forløb.

I projektets første del er fokus primært på individet, i anden del vil vi tage fokus væk fra det individuelle og dramatisere temaer, problematikker og vinkler fra det autistiske univers som vi har beskæftiget os med i første del og som det opleves af vore deltagere.

Vores workshop består af en forestilling med vore 6 deltagere og deres 3 projektpædagoger. Efter forestillingen vil pædagogerne afholde en workshop, hvor vi vil fortælle om baggrunden for projektet, de metoder vi har benyttet os af, samt hvilke resultater vi har opnået med udgangspunkt i de mål vi satte os.

Vores deltagere er moderat fungerende mennesker med autisme og vores mål med projektet var følgende:

1. At den enkelte bruger gennem projektet får flere redskaber til at begå sig i hverdagen.
2. At den enkelte deltager opnår en større indsigt i generelle og individuelle handicap problematikker.
3. At den enkelte deltager bliver bedre til at være i sociale sammenhænge.
4. At den enkelte deltager bliver bedre til at være i pressede situationer og undgå konflikt.
5. At den enkelte deltager får mulighed for at opleve det helt unikke, det er at deltage i et forpligtende socialt fællesskab, når et dramaforløb skal løbe af stabelen.

## Workshops – voksne

### 50. Pædagogiske metoder gir livskvalitet

v/Hanne Ettrup, Spurvetoften, Fredericia

Det kræver særlige forudsætninger at møde mennesker med autisme spektrum forstyrrelse. Det er som at være på ferie i et fjernt land, man ser en særlig speciel kultur, en anden form for tænkning og en anden form for forståelse samt en anden form for kommunikation. Du skal sætte dig selv ind i den anden verden, du skal være den opsøgende i det nye miljø. Da den nye kultur / det nye miljø absolut ingen forudsætning har for at komme til dig.

Ud fra ovenstående er der arbejdet med en voksen mand med diagnosen Infantil Autisme. Via års bevist arbejde med de pædagogiske metoder har han opnået en større selvstændighed og en dermed en øget livskvalitet. Der er arbejde ud fra flg. pædagogiske metoder som vil blive belyst under oplægget:

- Systemisk pædagogik
- Autisme
- TEACCH
- PECS
- Sociale regler
- Gyldne øjeblikke

## Workshops – voksne

### 51. Brugerinddragelse i forhold til handleplansarbejde

v/Ken Jacobsen & Christina Mulvad Axelsen, Tingagergården, Tilst

En workshop om hvordan man kan inddrage voksne mennesker med autisme i udarbejdelsen af deres handleplaner. Vi vil komme omkring hvordan man kan visualisere og tydeliggøre indholdet i handleplanen, i arbejdet med voksne mennesker med autisme. Hvordan kan man få beboernes egne ønsker frem i handleplanen, så det ikke bliver pædagogernes tolkninger der kommer til udtryk, men beboernes/brugernes egne ønsker for deres liv? Hvordan kan man gøre pædagogens handleplansarbejde mere dynamisk og inspirerende?

Dette vil vi i vores workshop præsentere og diskutere ud fra de erfaringer vi har draget i vores arbejde på et bosted for voksne mennesker med autisme.

## Workshops – voksne

### 52. »Fra udredning til job« – Med Aspergers syndrom på arbejdsmarkedet

#### Udbydes kun mandag

v/psykolog Lise-Lotte Hyllegaard og jobkonsulent Jan Itzchaky, Center for Autisme

Vi vil fortælle om Center for Autismes arbejde fra brugeren kommer ind, får afdækket sine kompetencer, bliver erhvervstrænet og job matchet. Vores udgangspunkt er inklusion, hvor såvel personen med Aspergers syndrom som arbejdspladsen er indstillet på at tilpasse sig hinandens forudsætninger. I en teoretisk gennemgang fortæller vi om:

- Visitation
- Psykologisk assessment og afdækning af kompetencer på vores værksteder
- Erhvervstræning internt og eksternt på virksomheder
- Samarbejde med virksomhederne – herunder virksomhedspleje

Der næst belyser vi ovenstående via to cases. Der vil være mulighed for at stille spørgsmål efter hver del.

## Workshops – voksne

### 53. Udvikling/forandring af den pædagogiske kultur i et bofællesskab for voksne med autisme

v/Anne Jappe, Thomas Viskum & Dorte Beiskjær, Højtoft, Bagsværd

Hvad betyder de faglige og personlige overbevisninger i en personalegruppe, for måden, hvorpå en brugergruppe har mulighed for at være individer og ikke blot et medlem af en diagnose-kategori. Workshoppen skal sætte fokus på, hvordan det er muligt at bryde med faste forestillinger om, hvad et menneske med autisme ønsker og har brug for. Vi har på Højtoft bevidst arbejdet med at blive bedre til at stille åbne spørgsmål til beboerne og stilles derfor i hverdagen overfor nye udfordringer som bryder med tidligere forestillinger.

Hvad sker der med kulturen og pædagogikken i et bofællesskab, når der sættes fokus på den enkelte beboers selvbestemmelse og demokratiske rettigheder? Højtoft, Gammellosevej er et botilbud for 9 voksne mennesker med autisme i alderen 34-55. Medarbejdere og beboere er midt i en forandringsproces, hvor der dagligt sættes spørgsmålstejn ved medarbejdernes vidensautoritet og den pædagogiske struktur der er opbygget over en lang årrække. Workshoppen er en beskrivelse af denne dynamiske proces og de konflikter og dilemmaer som opstår undervejs. Der tages udgangspunkt i emner som ledelsesform, serviceloven og forandring i medarbejdergruppens forventninger til beboernes livskompetencer.

## Workshops – generelt

### 54. Studio III, en konflikthåndtering ud fra »low arousal« tilgang

v/Kirsten Bundgaard & Hans Christian Kastbjerg, Langagerkolen, Århus

På workshoppen vil vi fremlægge elementer af etikken bag og metoder i forhold til psykisk og fysisk arbejde med udfordrende og problemskabende adfærd hos mennesker med ASF/ADHD. Hvad er udfordrende adfærd og hvordan forholder vi os til dem? For hvem er det udfordrende og hvordan kan adfærden forstås?

## Workshops – voksne

### 55. Specialpædagogik er ikke altid nok! Sammenhæng mellem udvikling af specialpædagogik og arbejdsmiljø

v/Ruth Lehm & Marianne Andreasen, Heimdal, Århus

Vi har på Heimdal udarbejdet en model for styrkelse af specialpædagogisk udvikling og arbejdsmiljø på samme tid. En model som indtænker begge på samme tid – til kvalitetsforbedring af begge elementer.

Det er et faktum, at indsatsen omkring udadreagerende og udfordrende mennesker med Autisme Spektrum Forstyrrelse, ofte ender op med at blive varetaget af de mindst erfarne, og kortest uddannede personaler, med relativ høj personale gennemstrømning. Vi ved, at mennesker med Autisme har behov for forudsigelighed, struktur og for at blive forstået og udfordret ud fra deres egne præmisser. Vi ved også, at mangler disse forudsætninger bliver resultatet ofte personer, der bliver forvirrede, aggressive, angste og nogen gange frustrerede og aggressive.

Vi ved, at det at arbejde i sådanne miljøer, kan være særdeles udfordrende for personale. At personale i disse miljøer kan blive psykisk udmattede, trætte og mismodige i arbejdet. Det er vores erfaring, at indtænker man begge aspekter efter en særlig model i enhver vigtig beslutning, vil det vise sig, at vi ikke alene opnår bedre resultater med indsatsen, men også at de to aspekter kvalificerer og underbygger hinanden.

Vi har udarbejdet en model for dette og workshoppen vil bestå af gennemgang af modellen, og en udveksling af konkrete erfaringer fra vores arbejde.

## Workshops – voksne

### 56. Samarbejdsbaseret problemløsning i praksis

v/konsulent Inge Brink Nielsen

En kort præsentation af Ross Greenes model for, hvordan man kan forstå og dermed hjælpe børn og unge med handicaps, som skyldes dysfunktion i hjernen.

Modellen består af to dele:

- 1) en oversigt til at identificere »stisystemer«, vanskeligheder, som barnet kan have pga. af sit handicap.
- 2) den voksnes 3 valgmuligheder i en situation med et barn der eksploderer. Plan A, B og C. Formålet med modellen er at begynde at træne de færdigheder, barnet ikke besidder.

Grundantagelsen i denne model er at »børn opfører sig ordentligt, hvis de kan«. Og hvis de ikke gør det, så er der noget, der forhindrer dem, og det er ikke forsøg på manipulation eller behov for opmærksomhed. Forståelse af disse børns »eksplosive adfærd« er, at de reagerer således, fordi de forventninger, der bliver stillet til dem, overgår deres evner; og endelig fordi, deres udvikling af centrale kognitive evner, som oftest fleksibilitet, evner til at udholde frustration og til at løse problemer, er forsinket.

<b>Tid</b>	Mandag den 27. april kl. 9.00 – 16.55 og tirsdag den 28. april kl. 9.00 – 15.45
<b>Sted</b>	Radisson SAS H.C. Andersen Hotel Claus Bergs Gade 7, 5000 Odense C, Tlf. 66 14 78 00
<b>Konferencepris</b>	Konferencegebyr pr. deltager <b>kr. 3.200,- + moms inkl. fuld forplejning og konferencemateriale. Konferencegebyr inkl. moms kr. 4.000,-.</b>
<b>Rabatordninger</b>	Medlemmer af Landsforeningen Autisme får 6% rabat på konferencegebyret (svarende til kr. 240). Bosteder, skoler og børnehaver m.v., der tilmelder 10 medarbejdere, får betalt konferencegebyr for den 11 medarbejder.
<b>Overnatning</b>	Indkvartering på dobbeltværelse: <b>kr. 700,- pr. person</b> inkl. moms, enkeltværelse: <b>kr. 800,-</b> inkl. moms. Morgenmad er inkluderet i overnatningsprisen.
<b>OBS!</b>	<b>Mulighed for overnatning fra søndag til mandag, specialpris 500,- kr. pr. person for henholdsvis enkelt/dobbeltværelse inkl. morgenmad.</b>
<b>Tilmelding</b>	Tilmelding kan ske via hjemmesiden   <a href="http://www.sikon.dk">www.sikon.dk</a>   eller ved at fremsende tilmeldingsblanketten bagest i dette hæfte <b>senest fredag den 3. april 2009</b> til: SIKON Landsforeningen Autismes Kurser og Konferencer Herlev Hovedgade 199, 2730 Herlev
<b>Bekræftelse på tilmelding</b>	Bekræftelse på tilmelding samt faktura sendes efter modtagelsen af tilmeldingsblanket. Oplysning om overnatning og workshops vil blive udsendt mandag den 20. april 2009. <b>Øvrigt kursusmateriale udleveres ved indgangen.</b>
<b>Overtegning</b>	Da der er begrænset plads i de enkelte workshops og til <b>middagsarrangementet</b> , skal det understreges, at tilmeldinger registreres i den rækkefølge, de modtages.
<b>Afbud</b>	Evt. afbud skal meddeles skriftligt. Ved afbud senest den 3. april 2009 betales 50%. Ved afbud efter den 3. april 2009 betales 100%.
<b>Yderligere oplysninger</b>	Konferenceprogrammet kan også ses på SIKON Landsforeningen Autismes Kurser og Konferencers hjemmeside   <a href="http://www.sikon.dk">www.sikon.dk</a>   eller via link på Landsforeningen Autismes hjemmeside:   <a href="http://www.autismeforening.dk">www.autismeforening.dk</a>  . Programmet kan også bestilles på tlf. 70 20 40 62/70 25 30 67.  Spørgsmål om konferencens <b>faglige indhold</b> kan stilles til Rebecca Rant på telefon 70 20 40 62 eller mail   <a href="mailto:kursus@autismeforening.dk">kursus@autismeforening.dk</a>
<b>Deltagerregistrering og fakturering</b>	Alle spørgsmål vedr. <b>deltagerregistrering og fakturering</b> kan stilles til Gurli Koluda på telefon 70 25 30 67 eller på mail   <a href="mailto:sikon@autismeforening.dk">sikon@autismeforening.dk</a>    <b>Telefontid:</b> Mandag, torsdag og fredag kl. 9 – 12 og tirsdag kl. 16 – 19

Blanketten bedes **udfyldt med blokbogstaver og sendt til SIKON Landsforeningen Autismes Kurser og Konferencer, Herlev Hovedgade 199, 2730 Herlev**

**Tid og sted**  
Mandag den 27. og tirsdag den 28. april 2009 i Radisson SAS H.C. Andersen Hotel i Odense

**Pris og overnatning**  
Konferencegebyr **kr. 3.200,- + moms = kr. 4.000,-** pr. deltager inkl. fuld forplejning og materiale.

- Ønsker at deltage uden overnatning. **Pris kr. 4.000,- inkl. moms**
- Ønsker deltagelse med overnatning på enkeltværelse m/bad. **Pris kr. 4.800,- inkl. moms**
- Ønsker deltagelse med overnatning på dobbeltværelse m/bad. **Pris kr. 4.700,- inkl. moms**
- Ønsker overnatning på værelse med:

*(Skal udfyldes ved bestilling af dobbeltværelse)*

- Ønsker overnatning fra søndag til mandag til **specialpris kr. 500,- pr. person inkl. moms**

**Valg af Tema – mandag (sæt X):**

A  B  C  D  E

**(E tilbydes kun mandag)**

**Valg af Tema – tirsdag (sæt X):**

A  B  C  D  F

**(F tilbydes kun tirsdag)**

**Valg af workshops (skriv nr.):**  
(Vælg 2 workshops og 2 alternative):

\_\_\_\_\_ og \_\_\_\_\_

Alternative:

\_\_\_\_\_ og \_\_\_\_\_

**Særlige ønsker:**

*(F.eks. handicapvenligt værelse, vegetarmad og lign.)*

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

**Ved middagen ønsker jeg at sidde blandt (sæt X):**

- Forældre  Fagfolk  
 Personer med ASF  Hvor der er plads!

Jeg er medlem af Landsforeningen Autisme

Jeg ønsker at blive medlem af Landsforeningen Autisme  
*(Medlemmer af Landsforeningen Autisme får 6% medlemsrabat – svarende til kr. 240,-)*

Underskrift

Udfyldes af forældre/pårørende, person med ASF

Udfyldes af fagfolk

Navn

Adresse

Postnr. & by:

Tlf.

E-mail

**Faktura sendes til:**

- Vi betaler selv – faktura til ovenstående adresse  
 Kommunen betaler

**\*Disse oplysninger skal udfyldes, hvis kommunen er betaler**

\*Sagsbehandler

\*EAN-nr.

\*Person ref.

Evt. ordre nr.

**\*EAN-nr. skal oplyses, hvis arbejdspladsen er offentlig**

Navn

Arbejdsplads

Arbejdsplads adresse

Postnr. & by:

Tlf.

E-mail:

\*EAN-nr.

# Samlet oversigt over workshops

Få et hurtigt overblik – Båndets farve angiver den overordnede målgruppe

- Temagrupper
- Fokusgrupper/Debat
- Alle interesserede
- Forældre
- Fagfolk

## Temagrupper A – F

A	Diæt Intervention for børn med autisme – gluten- og kaseinfri kost <b>Udbydes begge dage</b>
B	Inklusion – en vision eller endnu et nyt modebegreb i den pædagogiske debat. Hvad skal der til for, at inklusion bliver en succes? <b>Udbydes begge dage</b>
C	At være en offentlig familie <b>Udbydes begge dage</b>
D	Det gode botilbud – 3 eksempler <b>Udbydes begge dage</b>
E	Status & nye tendenser på handicapområdet – og hvilken betydning har det for personer med ASF? <b>Udbydes kun mandag</b>
F	Kvalificering af specialrådgivningen – hvordan får du gavn af VISO? <b>Udbydes kun tirsdag</b>

## Fokusgrupper 1 – 2

Med disse fokusgrupper lægger Landsforeningen op til debat på en række områder. Det klare mål med debatten er, at der kommer konkrete bud på, hvordan vi sammen kommer videre inde for de enkelte områder. Der vil være en mødeleder til at styre debatten og en række indledere med erfaring og interesse på netop deres område.

1	»NLD – fodfæste for en ung diagnose« <b>Udbydes kun mandag</b>
2	Ledernetværk – KAN LEDERE SAMARBEJDE <b>Udbydes kun mandag</b>

## Workshops – for alle nr. 3 – 30

3	Workshops – småbørn Fokus på positiv adfærd, motivation og belønningssystemer
4	Workshops – skole/ungdom AspIT – IT uddannelse og erhverv for velfungerende unge
5	Workshops – skole/ungdom Ungdomsuddannelsesstilbud under Lov om ungdomsuddannelse til unge med særlige behov
6	Workshops – skole/ungdom Rosenkilde efterskole – den første efterskole kun for unge med ASF

7	Workshops – skole/ungdom Den Særlig Tilrettelagte Ungdomsuddannelse (STU) til unge med ASF og ADHD
8	Workshops – skole/ungdom Erfaringer med at etablere et »specialtilbud i et normalt tilbud« for elever med autismediagnose i den danske folkeskole med udgangspunkt i ABA- behandlingsprincipper
9	Workshops – skole/ungdom Hvordan kan en ungdomsuddannelse for unge moderat fungerede samt unge normalt begavede med en Autisme Spektrum Forstyrrelse bygges op? – Og hvordan kan undervisningen konkret foregå, så den bliver brugbar for den unge i dagligdagen og fremover?
10	Workshops – skole/ungdom Forståelse for udfordrende adfærd samt forebyggelse af konflikter
11	Workshops – skole/ungdom Udeliv som et specialpædagogisk redskab – hvordan og hvorfor?
12	Workshops – skole/ungdom Undervisning af elever med GUA
13	Workshops – voksne Erfaringer med at unge mennesker flytter i egen bolig <b>Udbydes kun tirsdag</b>
14	Workshops – voksne BOAS – Bo-træning for unge med AS
15	Workshops – voksne Livet i Ekkenberg & Andersen Netværk, et netværk for unge med ASF der bor i egen bolig – 2 unge med autisme fortæller deres historie
16	Workshops – voksne At leve med Aspergers syndrom <b>Udbydes kun tirsdag</b>
17	Workshops – voksne At have en Autisme Spektrum Forstyrrelse – ansat i privat virksomhed til at løse specialistopgaver for erhvervslivet på markedsfølsomme vilkår, efterspurgt i erhvervslivet grundet unikke specialistkompetencer – fiktion eller virkelighed?
18	Workshops – voksne Pædagogiske metoder i arbejdet med mennesker med autisme – TEACCH, teamarbejde & kobling mellem aktivitets- og botilbud
19	Workshops – voksne At få stillet diagnosen Asperger som 34-årig
20	Workshops – voksne Integration af en lille jobgruppe i et almindeligt medicinalfirma
21	Workshops – generelt Et udredningsforløb i børneambulatoriet – fra mistanke om autisme til endelig diagnosticering
22	Workshops – generelt Autisme og Etnicitet
23	Workshops – generelt Seksualitet uanset handicap
24	Workshops – generelt KAT-kassen er et samtaleredskab, som gør det lettere at tale om tanker og følelser for personer med empatiforstyrrelser

25	Workshops – generelt Autisme – dødsfald og sorgbearbejdelse
26	Workshops – generelt Besøg Bihuset <b>Udbydes kun tirsdag og max. 15 deltagere</b>
27	Workshops – generelt Center for Autismes rådgivningsfunktion og som VISO leverandør <b>Udbydes kun mandag</b>
28	Workshops – generelt Autisme og kreativitet – fra »slagsang« til pladeselskab
29	Workshops – generelt De særlige piger – fokus på piger med ASF
30	Workshops – generelt Et mobiltelefonprojekt for elever med bl.a. infantil og atypisk autisme

## Workshops – for forældre nr. 31 – 36

31	Workshops – småbørn Materialer og opgaver til børn med Autisme Spektrum Forstyrrelser – udviklingsalder 0-7 år
32	Workshops – skole/ungdom Aspergers & pubertet
33	Workshops – voksne »Fra udredning til job« – med Aspergers syndrom på arbejdsmarkedet <b>Udbydes kun tirsdag</b>
34	Workshops – generelt Forældresamarbejde/forælderåd
35	Workshops – generelt Mor og Papfar til barn/ung med autisme og bonusbørn
36	Workshops – generelt Autism and the family Identity <b>Udbydes kun tirsdag – Oplæg på engelsk uden tolkning!</b>

## Workshops – for fagfolk nr. 37 – 56

37	Workshops – småbørn Afsøgning af niveau for forståelse af konkrete og billedmateriale forud for opstart af visuel støtte
38	Workshops – skole/ungdom Tilrettelegning av skolehverdagen for barn med Asperger syndrom <b>NB! Oplæg på norsk – der er ikke tolkning</b>
39	Workshops – skole/ungdom Selvindsigt og handicapforståelse <b>Udbydes kun tirsdag</b>
40	Workshops – skole/ungdom Succes i arbejdet med elever med ASF på et tidligt udviklingstrin
41	Workshops – skole/ungdom Forældreuddannelse
42	Workshops – skole/ungdom Erfaringer med konflikthåndtering i et døgnmiljø
43	Workshops – skole/ungdom Læse- skrivekursus – tilrettelagt for elever med ASF

44	Workshops – skole/ungdom Elevernes gode historier
45	Workshops – skole/ungdom Inddragelse af elever i målsætning og evalueringsprocesser
46	Workshops – skole/ungdom Vejledning og udslusning
47	Workshops – skole/ungdom Hvordan kan vi ud fra evaluering og feedback støtte læseprocessen?
48	Workshops – skole/ungdom Prøveforberedende undervisning for elever med særlige behov
49	Workshops – voksne »Kend dig selv og grin« <b>Udbydes kun mandag</b>
50	Workshops – voksne Pædagogiske metoder gir livskvalitet
51	Workshops – voksne Brugerinddragelse i forhold til handleplansarbejde
52	Workshops – voksne »Fra udredning til job« – Med Aspergers syndrom på arbejdsmarkedet <b>Udbydes kun mandag</b>
53	Workshops – voksne Udvikling/forandring af den pædagogiske kultur i et bofællesskab for voksne med autisme
54	Workshops – generelt Studio III, en konflikthåndtering ud fra »low arousal« tilgang
55	Workshops – voksne Specialpædagogik er ikke altid nok! Sammenhæng mellem udvikling af specialpædagogik og arbejdsmiljø
56	Workshops – voksne Samarbejdsbaseret problemløsning i praksis

## Indmeldelse i Landsforeningen Autisme

Som medlemmer kan optages forældre og pårørende til børn, unge og voksne med Autisme Spektrum Forstyrrelse (ASF) og andre interesserede, herunder firmaer, skoler, bo- og aktivitetssteder og foreninger, der ønsker at støtte foreningens formål. Medlemskontingentet fastsættes på Landsforeningen Autismes repræsentantskabsmøde. **Medlemsskabet er personligt, og man er velkommen til at melde flere familiemedlemmer ind.** Kontingentet til Landsforeningen Autisme andrager kr. 240,- pr. år heraf går de kr. 120,- til den lokale kredsforening. Indmeldelse kan også foretages via foreningens hjemmeside:

| [www.autismeforening.dk](http://www.autismeforening.dk) |

### Nyt! Børn og Unge medlemskab

Der er nu mulighed for at børn og unge (til og med 17 år) kan få deres eget medlemskab af Landsforeningen Autisme. Derved er de også selv med til at støtte foreningens arbejde til gavn for dem selv eller deres søskende. Det koster 50 kr. om året.

Ja, jeg vil gerne være medlem af Landsforeningen Autisme:

Navn: \_\_\_\_\_

Adresse: \_\_\_\_\_

Postnr. og by: \_\_\_\_\_ Kommune: \_\_\_\_\_

Telefon: \_\_\_\_\_ Mobil: \_\_\_\_\_

E-mail: \_\_\_\_\_ EAN-nummer: \_\_\_\_\_

Jeg ønsker et Børne og Unge medlemskab til kr. 50,- pr. år      Jeg er \_\_\_\_\_ år

Jeg er forælder til: \_\_\_\_\_  Jeg er søskende til: \_\_\_\_\_  Jeg er pårørende til: \_\_\_\_\_

Navn: \_\_\_\_\_

Fødselsår: \_\_\_\_\_ Diagnose: \_\_\_\_\_

Jeg har selv diagnosen

Jeg er fagperson       Andet

Kommentarer: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Blanketten sendes til:



Landsforeningen Autisme, Att. Sekretariatet, Herlev Hovedgade 199, 2730 Herlev  
Hvis du ikke ønsker at klippe i bladet, kan du tage en fotokopi!

## Kender du et menneske med Autisme Spektrum Forstyrrelse (ASF)?

*Så bliv medlem allerede i dag – det gør en forskel!  
Kontakt Landsforeningen Autismes stand, der kan fortælle dig  
om et særligt konference-tilbud!*

**SIKON-særligt tilbud til fagfolk og institutioner:**  
Få Landsforeningens medlemsblad i et år for 120,- kr.

### Som medlem får du bl.a. :

- Medlemsblad
- Telefonrådgivning
- Kredsforeninger
- Medlemsmøder
- Temaaftener
- Kurser
- SIKON-konference
- Netværksgrupper
- Sommerhøjskole
- Rabat hos FolkeFerie.dk



| [www.autismeforening.dk](http://www.autismeforening.dk) |

Magasinpost  
ID-nummer – 46229

Portoservice  
Postboks 9490  
9490 Pandrup



*Kataloget udgives af:*  
*Ansvarshavende redaktør:*  
*Redaktion:*  
*Layout:*  
*Tryk:*

Landsforeningen Autisme  
Morten Carlsson (e-mail: [formand@autismeforening.dk](mailto:formand@autismeforening.dk))  
Rebecca Rant (e-mail: [kursus@autismeforening.dk](mailto:kursus@autismeforening.dk))  
Annette Lund Dreyer  
Als Offset ApS